

GLAS

ANTIFAŠISTA DEMOKRATSKE HRVATSKE

Memorijalni muzej Jasenovac
**MJESTO
UPOZORENJA
I SJEĆANJA**

Krešimir Piškulić, predsjednik SABA RH

**NE PRIHVAĆAMO MANIPULACIJE
S ANTIFAŠIZMOM I PRAVIMA
BORACA NOR-a**

Prof. dr. sc. Branko Dubravica

**ANTIFAŠIZAM
DRUGOG
HRVATSKOG
PREDSJEDNIKA**

Savjet antifašista

**NOVE
TRIBINE I
OKRUGLI
STOLOVI**

O TITU I NJEGOVOM DJELU

U organizaciji Saveza društava »J. B. Tito« BiH, u Sarajevu je održan znanstveni skup »Tito i BiH«, na kojem je oko 40 akademika, sveučilišnih profesora i drugih stručnjaka i Titovih suvremenika govorilo o Titovoj ulozi u NOB-i poslijeratnom životu BiH.

Glavni cilj skupa bilo je dokazivanje povijesne istine o Titu i njegovu djelu, koje je i danas izloženo pokušajima neobjektivnog obezvredovanja i lažnog prikazivanja, zbog čega, kako je upozorio predsjednik Saveza *Raif Dizdarević*, mlade generacije ne znaju što su ovoj bivšoj jugoslavenskoj republici donijeli antifašizam, oslobodilačka borba i obnova državnosti.

U raspravi je govorio i predsjednik Saveza društava »J. B. Tito« Hrvatske, dr. sc. *Tomislav Badovinac*, podsjetivši da su najveće bitke u II. svjetskom ratu vođene na tlu BiH i da su najveće ratne nedaće podnijeli upravo njeni narodi, među kojima je Tito bio najveći dio rata. Pobjedom nad fašizmom ostvarena je i pobjeda BiH, rekao je Badovinac.

Prof. dr. *Mirko Pejanović* smatra da je uspostava državnosti BiH odredena Titovom vizijom slobode i ravnopravnosti naroda, čime je nadien model jedna država - jedna nacija, a sadržaj te vizija čine ideja nacionalne slobode, ravnopravnosti i napretka u socijalnom razvoju.

U prisustvupredsjednika Republike, ministra znanosti, obrazovanja i sporta i predstavnika drugih religija, vjerska zajednica Bet Israel obilježila je 200 godina postojanja židovske zajednice u Zagrebu i proglašila predsjednika *Stjepana Mesića* počasnim članom zbog »dugogodišnjeg do-sljednog promicanja ljudskih i manjinskih prava te istine o holokaustu«.

Tom prigodom predsjednik Mesić je rekao da je potpora židovskoj zajednici nužna ne samo zbog njene povijesne uloge i sjećanja na stradanje Židova u II. svjetskom ratu, nego i zbog uspješnog djelovanja u svim područjima javnog života.

Za potporu izgradnji sinagoge, židovskog kulturnog centra i radu novoootvorene židovske osnovne škole založio se i ministar *Dragan Primorac*. On se osvrnuo i na učenje o holokaustu u našim školama, naglasivši da Hrvatsko »treba istina« i da »svi trebaju znati da je Hrvatska nastala na principima antifašizma«.

Na ovoj svečanosti predsjednik Mesić uručio je odlikovanje istaknutom članu Židovske zajednice *Slavku Goldsteinu*.

Fotografije na 1. stranici:

Svečanost kod mosta na Rječini izgrađenog prije 60 godina

Sudionici sjednice Savjeta SABA RH

ZA SUSRETE POMIRENJA

Prigodom zagrebačkog predstavljanja studije o sustavu koncentracijskih logora u fašističkoj Italiji talijanskog profesora *Carla Spartaca Capogreca*, predsjednik Republike *Stjepan Mesić* obnovio je nekoliko godina staru, ali nerealiziranu ideju bivšeg talijanskog predsjednika *Carla Ciampia* o susretu »povijesnog pomirenja« talijanskog, slovenskog i hrvatskog predsjednika, kojima bi se sada nakon osamostaljena Crne Gore, pridružio i crnogorski predsjednik.

Mesić kaže da bi tim susretom na najvišoj državničkoj razini i u ozračju

nove Europe zajedničkom komemoracijom svim žrtvama simbolički »zatvorili knjigu prošlosti«, odnosno rasčistili s mračnim događajima vezanim uz Drugi svjetski rat i porače. Pojasnio je da ta gesta, međutim, »ne bi imala smisla ni učinka ako bi se temeljila na povijesnom revisionizmu, ako bi polazila od toga da žrtve jedne strane treba osobito isticati, dok one druge ili drugih strana treba umanjivati ili relativizirati«.

Studija »Mussolinijevi logori - internacije civila u fašističkoj Italiji 1940-1943« obuhvatila je i stradanja u talijanskim fašističkim logorima na području

*Savet
antifašističkih boraca i antifašista
Republike Hrvatske
želi vama i vašim obiteljima
sretnе Božićne blagdane i uspješnu
Novu 2007. godinu*

Novi postav muzeja

•Na svečanosti otvaranja stalne postave muzeja govorili predsjednik Republike **Stjepan Mesić**, predsjednik Vlade dr. **Ivo Sanader** i predsjednik Sabora **Vladimir Šeks**

Novi stalni postav Memorijalnog muzeja i Obrazovni centar Spomen-područja Jasenovac otvoren je 27. studenog ove godine na svečanosti kojoj su prisustvovali, uz preživjele logoraše i antifašiste, predsjednik Republike Hrvatske **Stjepan Mesić**, predsjednik Vlade dr. **Ivo Sanader**, predsjednik Sabora **Vladimir Šeks**, ministar kulture **Božo Biškupić**, ministar prosvjete, obrazovanja i sporta **Dragan Primorac**, zatim predstavnici političkih stranaka, vjerskih zajednica i diplomatskog zbora. Na skup su došli i izraelski, srpski, američki i britanski ambasador, požeški biskup **Antun Škvorčević**, episkop slavonski **Sava**, dvojica rabina, **Kotel Da Don i Tzvi Eliser Aloine**, te predstavnici jeruzalemskog muzeja Yad Vashem i Muzeja holokausta u Washingtonu, **Efraim Zuroff** - predsjednik Centra »Simon Wiesenthal«.

Otvarajući skup u Jasenovcu ravnateljica Javne ustanove Spomen područja **Nataša Jović** je zahvalila svima koji su doprinijeli da se završi »suvremeno osmišljen projekt novog Spomen područja Jasenovac, novog Memorijalnog muzeja i Obrazovnog centra«. Jasenovac je koncentracijski logor, mjesto okrutnosti, zločina i patnji. Obilježavanje takvog mjesa krajnje je složen i osjetljiv poduhvat, rekla je Nataša Jovičić i dodala da je **Jasenovac simbol ljudskih stradanja iz kojih se isčitava ssvremeno ljudsko upozorenje – nikada više**. Da bi smo to upozorenje učinili što glasnije, radili smo tako da svakoj povijesnoj žrtvi, koliko je to moguće, vratimo identitet, osobni značaj i dostojanstvo, naglasila je Jovičić.

Dr. Ivo Sanader: U ime hrvatske države odajem počast žrtvama

Govoreći u Jasenovcu predsjednik Vlade RH dr. Ivo Sanader je rekao da jasenovačka pouka poziva na poklon žrtvama jedne povijesno promašene politike i jednog bezumnog vremena.

»U ime moderne hrvatske države, u ime vrijednosti na kojima gradimo svoju sadašnjost i budućnost, kao predsjednik Vlade želim odati duboko poštovanje svim žrtvama na ovom mjestu tragedije«, kazao je dr. Sanader i dodao:

»Upravo zbog današnje Hrvatske, zbog naših mladih narštaja i zbog budućnosti, želim ponoviti: istina se ne smije skrivati, istina se ne smije zaboraviti, istinom se ne može ni nadmetati ni trgovati. Istina ne može imati dva lica. Ne zaboraviti istinu o prošlosti i izvući iz nje pouku jedino je jamstvo i mirne savjesti i mirne budućnosti.

Govorim to i zbog današnje Hrvatske. Ovaj će nas Memorialni muzej poučavati o prošlosti, ali i podsjećati da je nitko nikada više i ne pokuša ponoviti. Slike, predmeti zatočenika, zapisi, sitni detalji iz te daleke i strašne svakodnevice podsjećat će nas na ta vremena. Ali, prije svega će nam prenosi pouku o tomu što se događa ljudima i narodima kad izvrnu

Na otvaranju su bili i preživjeli borci

Na popisu 69. 842 žrtve

U novom postavu Memorijalnog muzeja središnje mjesto zauzima poimenični popis žrtava koncentracijskog logora koji su izradili kustosi Spomen-područja Jasenovaca.

Po popisu, u koncentracijskome logoru Jasenovcu i logoru Staroj Gradiški ubijene su 69.842 osobe, od kojih 39.580 Srba, 14.599 Roma, 10.700 Židova, 3462 Hrvata te žrtve drugih nacionalnosti. Od ukupnog broja ubijenih 32.577 su muškarci, 18.453 žene i 18.812 djece mlađe od 18 godina

vrijednosti i kad zaborave da nema nijednog, političkog ili bilo kojeg drugog cilja koji može opravdati zločin.

Zato ne dopuštamo da se zaborave zločini ustaškog režima iz tog bezumnog vremena« naglasio je dr. Sanader

»Ovaj Muzej i Obrazovni centar će biti mjesto za buduće napore i nastojanja povjesničara i stručnjaka, za istraživanja o tom vremenu, o točnom broju žrtava – Srba, Židova, Hrvata, Roma i drugih koji su ovdje stradali. Treba nam istina o Jasenovcu i njegovim žrtvama. Jer, ne zaboravimo, na neistini o Jasenovcu i na preuveličanim brojkama tražilo se, uz ostalo, i opravdanje za velikosrpsku agresiju na Hrvatsku. Treba nam istina i zbog toga da na širim prostorima ovog dijela Europe do kraja i u potpunosti izademo iz kruga povijesnih nesnošljivosti i okrenemo se modernim vrijednostima Europe koja je prevladala svoje stare podjele i sukobe«.

»U Domovinskom ratu prevladali smo te podjele, osnažili smo svoje antifašističke temelje, ali istodobno osudili i onaj drugi, komunistički totalitarizam, uzdigli smo paradigmu nove ujedinjene i pomirene Hrvatske i to je naš zalog u novoj Europi«, rekao je dr. Sanader.

Vladimir Šeks: Hrvatska se ponosi antifašističkim korijenima

Predsjednik Hrvatskoga sabora Vladimir Šeks rekao je da »u prošlosti, na žalost, ima stranica koje su ispisane rukopisom zla i koje nose biljeg nečovještva. Jednu od takvih stranica prošlosti, najtamnijih, najnehumanijih predstavlja ustaški logor smrti u Jasenovcu, nastao po uzoru na zloglasne nacističke koncentracijske logore Auschwitz, Mauthausen, Buchenwald i Treblinka. Njegovi osnivači, zločinci, imali su najgore moguće uzore. Jasenovački koncentracijski logor stravično je svjedočanstvo ustaških zločina, preteška i neizbrisiva ljaga koja je okarakterizirala ustaški režim kao režim zla i neljudskosti«.

»Ubijali su Židove samo zato što su bili Židovi, Srbe samo zato što su bili Srbi, Rome zato što su bili Romi, ubijali su i mnoge Hrvate samo zato što su bili antifašisti, što su se suprotstavili kvislinškome vazalstvu i ustaškom režimu«, naglasio je Šeks.

Svojim masovnim sudjelovanjem u antifašističkom pokretu i oružanoj antifašističkoj borbi u Drugom svjetskom ratu, hrvatski narod zajedno s drugim antifašistički orijentirana

nim pripadnicima ostalih naroda i nacionalnih zajednica u Hrvatskoj jasno je pokazao i dokazao svoju osudu ustaškog i okupatorskog režima i zločina«.

Republika Hrvatska s ponosom je u svom Ustavu istaknula svoje antifašističke korijene. Hrvatski je sabor u svojoj Deklaraciji donesenoj u povodu Dana pobjede nad fašizmom u Drugom svjetskom ratu, koji se odnedavno obilježava i kao Dan Europe, posebno naglasio da je antifašizam i uopće antitotalitarizam trajno opredjeljenje suverene, samostalne, međunarodno priznate Republike Hrvatske.

Sabirajući, čuvajući i prezentirajući javnosti građu koja podsjeća na one strahote koje su se zbivale u logoru smrti u Jasenovcu, ovaj Memorijalni centar ima veoma važnu zadaću, ovaj Centar predstavlja trajni spomen na patnje i žrtve nedužnih ljudi koji su stradali bez ikakve svoje krivnje i nas, a posebno buduće naraštaje, treba podsjećati na okrutne barbarske zločine počinjene u ime ideologije i politike, na zločine koji su bili izraz krajnjeg bezumlja i bezdušja. Ovaj Memorijalni centar ima i trajno će imati svoju obrazovnu i svoju odgojnu ulogu. On jamči da istina, ma koliko strašna bila, neće biti zanemarena niti zatrta, da neće biti negirana da neće biti zaboravljena.

Činimo sve da se zlo iz prošlosti i strahote ovoga logora nikada više ne ponove, zaključio je Vladimir Šeks.

Izjave

Nije dovoljno prikazana brutalnost nad žrtvama

Nakon razgledavanja novog stalnog postava Memorijalnog muzeja te Obrazovnog centra u Spomen području Jasenovac predsjednici države, Hrvatskog sabora i Vlade Stjepan Mesić, Vladimir Šeks i Ivo Sanader iznijeli su dojmove.

Na novinarsko pitanje, da li nakon razgledavanja postava jedan 15-godišnjak može nešto naučiti, predsjednik Mesić je odgovorio da možda nije dovoljno prikazana brutalnost kojom su žrtve ubijane. Dobrim je ocijenio što je u postavu naglašena individualizacija žrtve i što se na ekranu pojavit će sva imena stradalih u logoru.

Možda sam previše subjektivan, ali ovo je bio logor užasa, logor najstrašnijih smrти. Taj užas možda nije dovoljno prikazan. Muzej još nije završen, ima još dosta eksponata koji se mogu pojavit u nekoj drugoj postavi o čemu će odlučivati stručnjaci, izjavio je predsjednik Mesić.

Predsjednik Hrvatskog sabora Vladimir Šeks smatra da će postav pridonijeti da nijedna žrtva ne ostane bezimena, da se utvrdi njezin identitet i da ne bude samo statistički broj. To je, dodao je Šeks, ključno i važno da i mlađi naraštaji upoznaju što je bilo sa životima tih ljudi, napose djece čiji su životi zločinački prekinuti.

Premijer Ivo Sanader je kazao da je novi postav u Muzeju rezultat rada i uvida u sve što se vidjelo u dva svjetska muzeja - Muzej holokausta u Washingtonu i Yad Vashemu u Izraelu.

Želim da svatko tko vidi postav, iz muzeja izađe sa snažnim dojmom osude svega što se u logoru događalo i da se to ne zaboravi, rekao je Sanader.

Predsjednik Srpskoga narodnog vijeća Milorad Pupovac, primjerice, smatra da stalni postav ne može ispuniti

zadaću koju je postavio predsjednik Republike. »Ovo je prvi korak koji treba nadograđivati u suradnji s predstvincima žrtava. Ovo je više informacijsko-dokumentacijski centar nego muzej, više instalacija koja može biti bilo gdje, nego mjesto povezano s onim što je Jasenovac uistinu bio«, kaže Pupovac.

Isto tako, predsjednica Savjeta spomen-područja Jasenovac, prof. Zorica Stipetić, rekla je da je napravljen veliki korak naprijed u odnosu na razdoblje prije godinu dana, ali da se postav još svakako mora nadograđivati. Dodala je da je sada jasno da u Muzeju i u državi kao i kod svih zainteresiranih skupina postoji svijest da se stvari ne politiziraju nego da se radi na istinitom prikazivanju onoga što se događalo u Jasenovcu. To je potvrđio i predsjednik HHO-a, Žarko Pušovski, koji je rekao da je Muzej dobar početak, da su glavne stvari rečene.

Jedan od recenzentata postava Ivo Goldstein izjavio je novinarima kako su mnoge stvari na koje je on upozoravao u međuvremenu popravljene. Biskup požeški Antun Škvorčević rekao je da to mjesto ostavlja snažan dojam, užasava neljudskost koja se se tu dogodila. Rabin Kotel-Da-Don izjavio je da je vrlo potresen, te da se osjećaju strahote kroz koje su prošli zatočenici. Predstavnik romske zajednice Nadir Dedić istaknuo da je nakon obilaska zadovoljan onim što je video. Slavko Goldstein, član Savjeta Spomen-područja, naglasio je kako su polemike o isticanju nacionalnosti i vjere žrtava u konačnom postavu riješene.

-Postav treba nadograđivati i nadopunjavati, ali prostor je skučen. Nema skrivanja istine, nema laži, izloženi su artefakti koji ilustriraju brutalnost zločina - rekao je Goldstein.

Državni čelnici prvi su razgledali novi muzejski postav

Stjepan Mesić: U Jasenovcu smije važiti samo zakon istine

Govoreći što od Memorijalnoga muzeja i Obrazovnog centra Spomen-područja Jasenovca očekuje hrvatska država, predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić je istaknuo kako je interes i nezaobilazna potreba današnje europske Hrvatske da mlada generacija i sve generacije koje će slijediti doznaju zašto je Jasenovac postao sinonim zločina, zašto s pravom kažemo da je tzv. Nezavisna Država Hrvatska bila zločinačka tvorevina.

»Ukratko: mjera, i to jedina mjera uspješnosti jasenovačkoga muzeja sadržana je u pitanju: hoće li neinformirani 15-godišnjak poslije obilaska shvatiti što je bio Jasenovac i hoće li pojmiti karakter režima koji je taj jasenovački logor uspostavio. Pona-vljam: po tome i samo po tome moći ćemo prosuditi odgovara li muzej što se danas otvara - svojoj svrsi«, upozorio je Mesić. »Ovo jest muzej, ali ovo nije, ne može i ne smije biti muzej kao bilo koji drugi. Ovo čak ne može biti ni muzej kao što su muzeji holokausta u Jeruzalemu i Washingtonu. Jer, mi stojimo na poprištu zločina i između onoga što je ovdje ponuđeno na uvid posjetiteljima i onoga što se ovdje događalo u danima Drugoga svjetskog rata mora postojati jasna, organska veza.

Ako postoji mjesto u Hrvatskoj, gdje ne smije biti ni naj-

manje sumnje o tome, kako današnja Hrvatska gleda na ono što se događalo u vrijeme Drugoga svjetskog rata, onda je to mjesto ovdje – u Jasenovcu.

Ako postoji mjesto na kojem nema ni najmanjega prostora za relativiziranje ili umanjivanje zločina počinjenih pod krinkom hrvatskoga imena, genocida i holokausta, onda je to ovdje – u Jasenovcu.

Ako postoji jedno mjesto na kojem se o zločinima ustaške nazovi-države mora informirati, onda je to mjesto – Jasenovac. Da budem do kraja jasan: **ovaj muzej ne smije počinjene zločine samo ilustrirati, on o njima mora informirati – cjelovito i pošteno». Ovdje smije važiti samo jedan, jedini zakon, a to je zakon istine!**

Jasenovac ne smije biti ni poprište, a ni povod bilo kakvim raspravama o zločinačkom karakteru nacizma, fašizma i – slijedom toga – ustaštva. Taj je karakter povjesno utvrđen, a na mjestima poput Jasenovca on je na najstrašniji mogući način nepovratno potvrđen. Pri tome ne smijemo zaboraviti kako je Jasenovac bio tek jedan od brojnih logora ustaškoga režima, tek jedno od brojnih gubilišta Srba, Židova, Roma i Hrvata – antifašista, kao i svih drugih koji tome režimu nisu bili po volji. Svi njih i baš ovim redom.

Nažalost početkom devedesetih godina Hrvate se u otporu agresiji i nametnutome ratu dijelom nastojalo mobilizirati i homogenizirati upravo na osnovama koketiranja s ustaštvom. U tome smislu i povijest je u školskim knjigama bila podvrgnuta najgrubljoj reviziji. Tada počinjene pogreške ispravljamo još i danas, a u svijesti onih koji su se formirali baš u tim godinama morat ćemo pogrešne predodžbe korigirati još dugo.

Muzej i Obrazovni centar u Jasenovcu u tome imaju i imat će ključnu ulogu. Upravo zato s onime što je do danas urađeno, posao nije završen. Dapače: ja tvrdim da je posao tek počeо.

Osjećaj tjeskobe

Ulazeći u neveliku zgradu sa stalnim postavom, dio velikoga Spomen-područja Jasenovac kojim dominira spomenik Kameni cvijet Bogdana Bogdanovića, posjetitelj ulazi u tjeskoban, gotovo potpuno taman prostor podijeljen u tamne niše u koje ne stane više od dva, tri čovjeka. Na samome ulazu, na podu, postavljeni su nož, bat i čekić, autentična oružja kojima su ustaše usmrćivale žrtve. Na zidovima su postavljeni panoci s temeljnim informacijama i nekoliko eksponata o ondašnjem vremenu, NDH, ratu, jasenovačkom logoru i njegovim žrtvama. Na kompjutorima postavljenim u niše može se detaljnije pretraživati građa, uključujući i precizne podatke o žrtvama: ime, prezime, nacionalnost, profesija, godina ubijanja... Iznad glava okomito su postavljene prozirne staklene ploče na kojima su ugravirane tisuće imena ubijenih logorskih žrtava.

Obrazovni centar, pak, u drugoj zgradi, suvremenom kompjutorskom tehnologijom omogućuje pretraživanje podataka i učenje o holokaustu i genocidu, što je metoda nastala u suradnji s najuglednijim svjetskim muzejima o toj temi, poput Muzeja holokausta u Washingtonu i Yad Vashema u Jeruzalemu.

Spomenik na mjestu nekadašnjeg stratišta

Sada valja nadograđivati i dopunjavati, sada treba ono što je propušteno - nadoknađivati, a ono što nije napravljeno kako treba – ispravljati.

Pred autorima postava i pred Upravom Jasenovca stoje, dakle, veliki i odgovorni zadaci. A pred državom i njezinim institucijama, pa i pred cijelim društвom, uključujući vjerske organizacije, stoji ne manje važan zadatak: da im pomažu u njihovome radu i da nadziru ispunjava li Jasenovac svoju osnovnu namјenu. Ta je namјena da današnjoj mladoj generaciji i onima što će slijediti objasni kako istinsko »hrvatstvo« nikada nije bilo isto što i »ustaštvо« i kako je povijest četiri godine tzv. Nezavisne Države Hrvatske, od početka do kraja, bila kronika bezumne, ali organizirane orgije ubijanja.

Mlade koje se navodilo da pjevaju i pjesme o ustaškim koljačima, pa i o zapovjedniku Jasenovca i »njegovim mesarimtreba« spasiti od zamke slijepе mržnje - neizbjеžnog pratitelja rasizma, netolerancije i ksenofobije.

Treba ih spasiti od povodenja za uzo rima koje je vrijeme ne samo pregazilo, nego je i nesporno dokazalo njihovu neodrživost.

Treba ih spasiti od toga da zbog nepoznavanja onoga što je bilo, prirede reprizu onoga što više nikada ne smije biti.

To je svrha Jasenovca i samo to smije biti svrha Jasenovca. Nadam se da tako i jest, ili da će u najmanju ruku uskoro biti», zaključio je Mesić.

Nakon razgledavanja Memorijalnog muzeja i Obrazovnog centra, predsjednici Mesić, Šeks i Sanader položili su cvijeće i zapalili svjeće kod Jasenovačkog cvijeta, spomenika Bogdana Bogdanovića.

Savan Tomašević

Reagiranja

Julija Koš: Revizija povijesti

Prije otvaranja novog postava jasenovačkog muzeja, članica Upravnog vijeća Javne ustanove Spomen područja Jasenovac Julija Koš uputila je priopćenje za javnost u kojem je željela skrenuti pozornost da je »postav koji će se otvoriti iskaz snažnog pokušaja relativizacije značenja ustaškog režima i jasenovačkog logora«.

Ona ocjenjuje da »unatoč pomoći europskih, izraelskih i svjetskih stručnih timova, autori nisu dorasli ovoj zahtjevnoj zadaći«.

Ovaj projekt, kaže Julija Koš, porezne obveznike je stajao najmanje 8,5 milijuna kuna. Pri tome je, kako napominje, prva osoba autorskog tima, Nataša Mataušić istodobno i predsjednica Upravnog odbora vijeća koje odlučuje o projektu, »čime je izravnom sukobu interesa, kao i više drugih osoba vezanih uz projekt«.

»Čak i površnom analizom postava primjećuje se da je većina činjenica o ustaškom zločinu i počiniteljima zamagljena eufemizmima i iskrivljavanjem u kontekstu. Nikakva empatija za žrtve se ne primjećuje, zatočenici se obilježavaju kao sudionici u vođenju logorskoga sustava, a ustaške dužnosnike se titulira s punim poštovanjem. Gotovo da nema ni retka od ukupno 136, uz izbor fotografija i više potpisa pod njima, koji nisu implicitno uvredljivi za istinu o zatočenicima i logoru», ističe Julija Koš i dodaje: »Kao najbliža srodnica više jasenovačkih žrtava, kao građanka Republike Hrvatske, kao Židovka i kao članica Upravnog vijeća JUSP Jasenovac ovim se odazivam svojoj savjeti i odgovornosti, te upućujem apel mjerodavnima i javnosti da se spriječi ovakvo obesvećenje vječnog počivališta žrtava«.

Dr. Zorica Stipetić: Eventualni nedostaci bit će ispravljeni

Predsjednica Savjeta JUSP Jasenovac dr. Zorica Stipetić reagirala je na priopćenje Julije Koš upozoravajući da »nekoliko dana prije otvorenja novog postava nije najsretniji trenutak za tako radikalno osporavanje svega učinjenog«.

Polazeći od činjenice da novi postav u cijelosti još nije ni viđen, dr. Zorica Stipetić navodi da »neke, ne sve, od kritičkih objekcija gospođe Koš već gotovo godinu dana polemički raspravljamo po medijima, a zatim i na određenim stručnim ili odgovornim instancama. I sama sam iznijela različite zamjerke, kao i nekoliko drugih kompetentnih ličnosti, među kojima i neki od recenziranih. Pritom je uvijek iznova isticana činjenica nedovoljne kontinuirane komunikacije među svim odgovornima i zainteresiranim«.

Prema mojoj uvidu, znatan dio tih primjedaba već je usvojen i otklonjen«, naglasila je dr. Stipetić

»Zalažući se iznad svega za projekt Jasenovca, kao takav, prihvatile sam se, uz prof. dr. Ivu Goldsteina i prof. dr. Milorada Pupovca, da korigiram postojeće legende unutar već zadanog teksta. Gđa Koš taj naš rad ocijenila je također sumarno vrlo negativno. Voljela bih da je to učinila s argumentima i analizom, kako bi smo to raspravili i eventualno ispravili. Ovako mi je teško zamislivo o čemu se radi«, zaključuje dr. Stipetić

Po njenim riječima, »cio projekt Jasenovac, zbog svog povijesnog, etičkog, simboličnog i političkog sadržaja emitira snažne, a često i suprostavljene te kontroverzne reakcije. Vjerujem da je, barem većini odgovornih, blizak i moralno obvezujući duboko katarzičan smisao Spomen područja Jasenovac. U tom duhu dobila sam uvjerenja da će eventualne pogreške i nedostaci biti ispravljeni tijekom novog javnog djelovanja JUSP-a, jer nam je strašna istina o jasenovačkim žrtvama i njihovim krvnicima i danas nužna uz poruku - nikad i nigdje više«.

MOST UJEDINJENJA I SPAJANJA

♦Obilježena 60. obljetnica izgradnje i puštanja u promet mosta na Rječini koji je spojio dva umjetno razdvojena grada

Pod pokroviteljstvom Grada Rijeke svečano je obilježena 60. obljetnica izgradnje i puštanja u promet mosta na Rječini, koji ima povijesni značaj jer su tog dana - 23. listopada 1946. godine spojena dva umjetno razdvojena grada - Sušak i Rijeka.

Most je u promet pustio **Josip Broz Tito** kao predsjednik Vlade NFRJ, na čije je tada izgovorene riječi podsjetio predsjednik Županijskog SABA **dr. Marko Pavković**:

»Na ovom mjestu zbrisana je vjekovna granica koja je umjetno bila postavljena. Budite jedinstveni u bratstvu, slozi i ljubavi, jer to je zalog našeg prosperiteta. To je garancija da ćemo podići naše tvornice, naše škole, naše kulturne ustanove, naš bolji i sretniji život«, kazao je Tito, koji je dolaskom na Sušak i Rijeku bio prvi državnik koji je posjetio taj kraj.

Pred mnogobrojnim okupljenim

sugrađanima Pavković je rekao da su most dobrovoljnim radom gradili Riječani i Suščani, koji su prikupili i značajna finansijska sredstva od svojih skromnih plaća u tom teškom vremenu, ali vremenu ponosa. Bila su to teška poratna vremena kada su bile srušene i luka i brodogradilište, kao i velik dio svih infrastrukturnih kapaciteta u gradu na ušću Rječine u more.

U prigodnom govoru Pavković je osvježio sjećanja i na ratna događanja na ovom području, kao i na Titovu povijesnu ulogu, za što mu je prilikom otvorenja mosta bila uručena i posebna povelja, na kojoj su zapisani priznanje i zahvalnost za izborenu slobodu i sjedinjenje Rijeka sa Sušakom u novoj domovini.

Obljetnicu otvorenja mosta na Rječini organizirali su Savez udruga antifašističkih boraca i antifašista Primorsko-goranske županije i Društvo »Josip Broz Tito«.

A.Z.

Vojko Obersnel

Povijesna uloga

Ističući da je most na Rječini i danas jedno od najprometnijih i najvažnijih gradskih čvorišta, gradonačelnik Rijeke **Vojko Obersnel** rekao je da je rijetko koji most imao ovako povijesnu ulogu.

»Njegovom izgradnjom nakon oslobođenja 1945. godine okončano je jedno od najburnijih razdoblja u životu Grada, kada je Rječinom tekla granica koja je razdvajala dva dijela jednog grada - Rijeku i Sušak. Granični most postao je tako most ujedinjenja i spajanja, a Rijeka je poslije ratnih razaranja krenula u obnovu. Bio je to i prvi sagrađeni most nakon što je u ratu oštećeno ili potpuno uništeno svih petnaest mostova preko Rječine.«

Krk

SPOMENIK ZAHVALNOSTI I SJEĆANJA

♦Smješten u samom središtu Krka spomenik je posvećen poginulima u NOB-i i Domovinskom ratu

UKrku je održana prigodna svečanost u povodu predstavljanja novog spomenika zahvalnosti i sjećanja na sve poginule u ratovima. Spomenik u samom središtu Krka, smješten u Velikom parku, dar je građevinske tvrtke »GP Krk« koja je nedavno obilježila 50. obljetnicu svog uspješnog rada.

Monumentalni kameni spomen koji prema zamisli njegova autora, riječkog arhitekta **Nenada Kocijana** simbolizira pobjedu dobra nad zlom izrađen je od krčkog vapnenca. Posvećen je svim Krčanima poginulim u Narodooslobodilačkoj borbi u periodu između 1941. i 1945. godine kao i stradalim braniteljima u Domovinskom ratu.

Obraćajući se okupljenima krčki gradonačelnik **Darijo Vasilić** istaknuo je kako su ovim činom konačno uslišane opravdane molbe predstavnika otočnih antifašista i sudionika Domovinskog rata koji već duže vrijeme ukazaju kako na području Grada Krka nedostaje spomenik otočanima koji su svoje živote ugradili u slobodu domovine.

Prigodnoj svečanosti uz brojne članove Udruge antifašističkih boraca i antifašista nazočili su i članovi nedavno oformljene

Udruge veterana Domovinskog rata otoka Krka te predstavnici Hvidre.

N.L.

Simbol pobjede dobra nad zlom

Mlađi antifašisti na čelna mjesta

Krešimir Piškulić

■ Kako na kraju još jedne kalendarske godine ocjenjujete rezultate aktivnosti Saveza antifašističkih boraca i antifašista u Hrvatskoj?

Obavljen je veliki posao. Imajući u vidu okolnosti kao i dob većeg dijela našeg članstva ta živa aktivnost zaslužuje pažnju i poštovanje. Obilježavanje 65. obljetnice ustanka naroda Hrvatske obavljeno je diljem cijele Hrvatske.

■ Najvažniji je zadatak bio uključivanje mlađih ljudi u organizaciju. Iako u nekim sredinama ima dobro primjera, smatrati li i dalje da je to još nedovoljno?

Stalno naglašavamo važnost uključivanja mlađih antifašista, uz istovremeno napuštanje odgovornih dužnosti svih onih koji ih obavljaju već duže vrijeme. To i dalje ostaje vrlo važna, rekao bih, naša najvažnija zadaća. Pa radi toga smo pomakli vrijeme održavanja izborne skupštine SABA RH na 29. ožujka 2007. godine kako bi organizacije imale dovoljno vremena za pripremu novih kadrovske rješenja.

■ Saborska Deklaracija o antifašizmu je važan korak naprijed, ali je na tome stalo. Vlada, poslije, nije učinila ništa za poboljšanje prava boraca NOR-a.

Na posljednjem zasjedanju Predsje-

• Pomakli smo i održavanje izborne skupštine SABA RH kako bi udruge imale više vremena za pripreme novih kadrovske rješenja

dništva SABA RH listopada ove godine radi toga smo ponovo obnovili Zahtjev za raspravu o pravima sudionika NOB-a i uputili ga predsjedniku Vlade RH, Saboru i predsjedniku Republike. Pri tome se pozivamo na Deklaraciju o antifašizmu, posebno na njezin članak 9.

Ne dijelimo mišljenje s nosiocima teze o negiranju vrijednosti Deklaracije s objašnjanjem da se radi o farsi koja isključivo služi vanjskopolitičkim interesima aktualne Vlade u stvaranju povoljnijih pozicija na međunarodnoj, odnosno Europskoj političkoj sceni.

■ Postoje kritike da se aktivnost SABA sve više svodi na obilježavanje obljetnica te da se na antifašizam više gleda kao na dio prošlosti, a manje kao na pokret potreban i danas.

Takove kritike imaju osnove. Pri tome ipak želim naglasiti da obilježavanje važnih obljetnica iz NOB-a ima također i svoju odgojnu ulogu u formiranju svijesti, posebno novijih generacija.

Svjedoci smo neofašističkih, proustaških ili četničkih pretenzija da oni tumače bližu povijest, pokušaja relativiziranja zločina, odnosno zločinačkog karaktera njihove »ideologije«.

Osim toga treba ipak istaći da slavljenje obljetnica nije jedini angažman naših udruženja. Neke udruge, ističem Opatiju, nosioci su aktualnih prijedloga programa za rješavanje važnih gospodarskih pitanja na čemu uspješno angažiraju nove članove.

■ Savez antifašističkih boraca i antifašista sve više surađuje s nekim udruženjima proisteklim iz Domovinskog rata. Nedavno ste zajedno posjetili i Vukovar. Koliko ste zadovoljni s rezultatima te suradnje.

Jako smo zadovoljni sa svakim pa i najmanjim korakom u pravcu suradnje sa braniteljima i njihovim udruženjima. To je naša trajna orijentacija. Postoje velike razlike od mjesta do mjesta. U nekim je krajevima domovine još uvjek vrlo teško ostvarivati suradnju.

Nećemo sustati u traženju novih

Istine o NOB još nema u školama

■ U školama se još uvijek nije dovoljno učinilo da bi istina o antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi u Hrvatskoj bila dostupna mladima. Koliko to šteti društvu u cjelini, a posebno mladoj generaciji?

Istina o Narodnooslobodilačkoj borbi još uvijek nije našla put u školskim udžbenicima, odnosno u nastavi u cjelini. Tragično je da nove generacije ne dobivaju jasne spoznaje o Drugom svjetskom ratu, o okupaciji i genocidu nad mnogim narodima i nacionalnim manjinama, o prodaji i izdaji nacionalnih interesa Hrvatske protiv čega je pokrenut otpor u prvome redu mladih ljudi antifašista.

Umjesto toga provodi se perfidna revizija povijesti, a pod krinkom borbe protiv komunizma napada se antifašizam.

Notorne laži prodaju se za istinu zataškavajući čak i zločin zakletih neprijatelja Hrvatske domovine. Tako se može dogoditi da se dan oslobođenja Zadra proglašava danom okupacije. Taj sramotni anacionalni čin zaslužuje svaku osudu.

puteva suradnje. U tom kontekstu organizirana je bila i posjeta Vukovaru i mjestima zločina u Drugom svjetskom i Domovinskom ratu. Želim istaći da već 15 godina osuđujemo svaki zločin, učinjen s bilo koje strane.

Osim toga na inzistiranje SABA RH organiziran je 22. i 23. studenog 2005. godine u zajednici sa Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti znanstveni skup na temu »Hrvatska u drugom svjetskom radu - prilozi za sintezu« (vidi Glas antifašista demokratske Hrvatske broj 41 od 15. prosinca 2005. strana 4)

Borci NOB - Krešimir Piškulić i Dragutin Šebrek

Za tisak je pripremljena knjiga o »Bleiburgu i Križnom putu 1945.« koja predstavlja naš doprinos u raspravi o događajima krajem II. svjetskog rata sa kojima se manipulira u cilju diskreditacije Narodnooslobodilačkog pokreta i vojske Velike Britanije.

Savez antifašističkih boraca i anti-fašista jedina je udruga bivših ratnika u svijetu kojoj se pokušava nametnuti odgovornost za zločine što odlučno odbijamo. Za zločine trebaju odgovarati oni koji su ih počinili u ime ratnika čije dostojanstvo nitko nema pravo globalno vrijedati. Taj kriterij vrijedi za sve ratnike i njihove organizacije.

Knjiga predstavlja pokušaj da se

Sanader najavio susret s nama

■ Pisali ste Vladi i Saboru, je li bilo reakcija? Izjavili ste da je strpljenje članstva dovedeno do kraja.

Da, predsjednik Vlade dr. Ivo Sanader dao nam je usmeno na znanje da će primiti delegaciju SABA RH. Očekujemo poziv.

događaji svedu u realne okvire i relacije koje se mogu znanstveno utvrditi i koji demontiraju preveličavanja u službi laži o karakteru i značaju antifašističkog otpora u našoj i drugim zemljama antifašističke koalicije.

Ovaj naš angažman negira sve »kritike« kojima nam se netočno predbacuje da odbijamo govoriti o dimenzijama i karakteru zločina počinjenog sa bilo koje pa i »partizanske« strane.

■ Dio porušenih spomenika NOBi je u Hrvatskoj obnovljen. Je li učinjeno dovoljno i kako komentirate neke nove pojedinačne pojave

vandalizma prema antifašističkim spomenicima? Je li upravo iskrivljavanje povijesti razlog za nove mržnje?

Nije učinjeno ni izdaleka dovoljno. Tu smo zapravo na početku ali ohrabruje pojačano obnavljanje poslije Saborske Deklaracije o antifašizmu.

Iskrivljavanje istine i širenje mržnje osnova su za sve zločine pa tako i za kulturocid nad spomenicima. Pred nekoliko godina o tome smo napravili monografiju o 3.000 srušenih spomenika i spomen obilježja koja ostaje svjedočanstvo jednog vremena.

■ Najavljen je da će krajem ožujka 2007. godine biti održana izborna skupština SABA RH. Kako teku pripreme i koje poruke s toga skupa možemo očekivati?

Pripreme su u toku. Ne mogu sada ocijeniti koliko će one doprinjeti glavnome cilju, a to je obnova kadrovske baze s novim ljudima. Taj demokratski put treba učvrstiti antifašističku poziciju u cijelome društvu i stoga mu pridajemo toliki značaj. Od naših najzaslužnijih ljudi očekujemo da daju svoj osobni doprinos i primjer u ostvarivanju ove zadaće.

Savan Tomašević

Svi različiti - svi jednaki

■ Obilježen Međunarodni dan borbe protiv fašizma i antisemitizma

Javnom raspravom pod motom »Svi različiti - svi jednaki« zagrebački Centar za ljudska prava obilježio je Međunarodni dan borbe protiv fašizma i antisemitizma. Predstavnici Vlade i nevladinih udrug govorili su o svojim aktivnostima vezanim za zaštitu ljudskih prava u Hrvatskoj.

Ravnatelj *Tin Gazivoda* i aktivisti Centra podsjetili su na 9. studenog 1938. godine, kada je u tzv. Kristalnoj noći ubojstvima i napadom na Židove u Njemačkoj označen početak holokausta, odnosno sustavnog ubijanja Židova, Roma, osoba s invaliditetom i intelektualnim teškoćama, različitog etničkog podrijetla, uvjerenja, stava, vjere ili tjelesnih karakteristika.

Na tom skupu upozorenje je i na danas prisutne slike grube diskriminacije, te na prvi članak Deklaracije o ljudskim pravima, koji govori da se ljudska bića rađaju slobodna i jednakna u dostojarstvu i pravednosti, i to unatoč svim svojim razlikama.

Hrvatska je prema Europskim smjernicama osnovala Nacionalni odbor čiji je zadatak senzibilizirati mlade ljude za toleranciju i prihvatanje drugačijih od sebe. To je prije svega obveza za učitelja i profesora, koji u toj maniri trebaju poučavati mladež.

U povodu obilježavanja tog povijesnog datuma oglasili su se i članovi karlovačkog Odbora za ljudska prava i uklonili pronacističke i profašističke grafiti s fasade jedne zgrade i devastiranog spomenika žrtvama fašističkog terora, gdje su zajedno sa Županijskom zajednicom antifašističkih boraca i antifašista položili vijence.

Hrvatska ima antifašističko, ali i fašističko nasljeđe, kazala je predsjednica Odbora Jelka Glumičić, osudivši pojave veličanja fašističke ideologije i nasrtaje na vrijednosti antifašističke borbe.

Zato je obilježavanje ovog dana važno kako se najcrniji dio ljudske povijesti nikad ne bi ponovio.

A.Z.

Najavljenе nove tribine i okrugli stolovi o antifašizmu

Savjet antifašista Republike Hrvatske usvojio je, na sjednici održanoj 6. studenog ove godine, izvještaj o dosadašnjem radu i programsku orijentaciju za iduće dvije godine.

Predsjednik Savjeta **Juraj Hrženjak** je podsjetio da je 2005. godine prilikom konstituiranja bilo 80 članova Savjeta, a da ih se kasnije učlanilo još 26 novih. Budući da je, u međuvremenu, šest članova umrlo, sada je točno stotinu članova.

Hrženjak je naglasio da još nisu uspjeli organizirati Savjete antifašista po županijama, tako da, uz pomlađivanje članstva, to ostaje jedan od najvažnijih zadataka u budućem radu.

Analizirajući strukturu članova Savjeta, Hrženjak je naglasio da je među njima pet akademika, 15 aktivnih i tri umirovljena sveučilišna profesora, zatim 19 doktora i magistara znanosti, sedam generala NOR-a i Domovinskog rata, a ostali su članovi pravnici, ekonomisti, politolozi, novinari, diplomati i drugi.

Program rada za iduće razdoblje obrazložio je član Izvršnog odbora Savjeta **dr. Branko Dubravica** ističući da je prva od tri teme koje će biti razmatrane - analiza

Zašto su potisnuti pojmovi NOB, NOR i NOV

U zadnjih 15 godina upotreboom riječi antifašizam gotovo su potisnute riječi NOB, NOV, NOR, upozorio je dr. Dubravica i dodao da su te kratice ili pojmovi koji su se izvodili iz riječi oslobođenje, gotovo zbrisani i nestali. Umjesto riječi oslobođenje upotrebljava se – zauzimanje. Često se govori o tome da su partizani zauzeli Zagreb. Tako u priči o antifašizmu u Hrvatskoj oslobodioci su gotovo zauzimači vlastitog teritorija, a to, ako se terminološki prevede, znači da su gotovo okupatori. Istovremeno o vojsci profašističke NDH se govori kao o »domovinskoj vojsci«. To je, upozorava dr. Dubravica, novoizmišljen pojam koji nikad Pavelić niti itko u NDH nije tako nazivao. U svakom slučaju to bi mogla biti zanimljiva rasprava u kojoj bi analizirali nekoliko udžbenika i iz njih izvukli neka pitanja i način interpretacije.

udžbenika o antifašizmu u osnovnim i srednjim školama gdje je povijest obvezatna i gdje se antifašizam spominje samo na jednom ili dva mesta.

Druga tema o kojoj će se raspravljati je Antifašizam i jadransko pitanje. Slijedeće godine se navršava 60. obljetnica Pariške mirovne konferencije na kojoj je zapravo riješeno jadransko pitanje u prilog današnje Hrvatske jer je bilo priznato pravo na priključenje njenih dijelova jadranske obale i prostora koji su predratno pripadali Italiji. Analizom antifašističkog pokreta u Dalmaciji, Istri i Hrvatskom primorju može se zaključiti da je jadransko pitanje prije mirovnog rješenja vojno riješeno. Smatramo da je najjači adut hrvatskog i ondašnjeg jugoslavenskog antifašizma činjenica da je Hrvatskoj priključio Istru,

dnevnom redu će biti zbjeglice, povratnici i doseljenici u lokalnim zajednicama. Iza 1991. godine do 1995. izbjeglice su bili Hrvati i drugi nesrbi, a iza 1995. Hrvati se vraćaju, a Srbi su postali izbjeglice, zatim dolaze kao povratnici. Dolaze i drugi, znači oni iz Bosne i Hercegovine. U tim valovima izbjeglica i povratnika treba na lokalnoj razini naći jedan novi način življena u kojem su ratne tegobe i razaranja ostavile toliko trauma. Situacija je vrlo složena i mi antifašisti bi trebali u tom smjeru, na jedan način korz tribine, odaslati određene

Izborna sjednica Savjeta u siječnju

Izborna sjednica Savjeta antifašista RH održat će se u siječnju 2007. godine i na njoj će biti izabran novi Izvršni odbor, predsjednik, potpredsjednik i tajnik Savjeta.

Prije toga će biti obavljene šire konzultacije s članovima Savjeta, rekao je predsjednik **Juraj Hrženjak** i obrazložio da je iz tih razloga na ovoj sjednici skinuta predviđena točka dnevnog reda o izboru predsjednika i tajnika Savjeta.

poruke kako uspostaviti duh tolerancije, oprštanja i zaborava onog što je bilo i da se okrene ta zajednica novom životu i suživotu, jer »kopanje« po starim ranama ne vodi nikakvom normalnom životu.

Jedna od tema će biti i bratstvo i jedinstvo razvijeno u NOB-i i profašistički napadi na te vrijednosti od 1990. godine na dalje. Ta parola je, napominje dr. Dubravica, gotovo nestala iz upotrebe. Duh bratstva i jedinstva među narodima i narodnostima unutar Hrvatske bio je vrlo razvijen i on se treba njegovati neovisno o onome što se dogodilo 1991. godine

Po riječima dr. Dubravice tema na tribini Savjeta će biti i aktuelna pitanja zdravstvene politike i zaštite hrvatskih građana s posebnim osvrtom na odnos prema starijim osobama: borcima i invalidima NOR-a.

U raspravi o predloženim temama **Zrnka Novak** je upozorila da se o antifašizmu obrazovnom sistemu ne može govoriti samo kao o prošlosti. Antifašizam ne treba tretirati kao nešto što je završeno nego kao pokret koji traje i danas, upozorila je Novak.

Dr. Dušan Dragosavac je predložio da se organizira okrugli stol o privrednoj

situaciji, zatim o pitanju granica i man jina. Razbijena je jedna privreda koja je bila na visokom nivou, a uništavajući je, bogatili su se pojedinci.

Miroslav Kreačić je upozorio na iskriviljavanje i revidiranje naše borbe. Misli da situacija danas u svijetu i kod nas pruža mogućnost da se afirmira ideja samoupravljanja.

Zdenko Svete je rekao da je od povijesti koju pišu pobjednici jedino gora povijest koju pišu gubitnici. A to se sada događa kod nas, tvrdi Svete.

Fabijan Trgo je zamolio da se o problemima simbola i spomenika NOR-a vodi računa. U nacionalističkoj euforiji brisani su nazivi mnogih ulica pa je naveo primjer da je u Splitu ukinut čak i naziv Radničko šetalište. U ime koje je to ideologije učinjeno, zapitao je on.

Savo Borota je naglasio da treba razmatrati istinu, ono što se stvarno događalo i događa. Istina može vrijedati samo onog tko je kriv, rekao je on.

Dr. Tomislav Badovinac je upoznao članove Savjeta da Društvo »Josip Broz Tito« planira organizirati okrugli stol o tri teme - Društvenom vlasništvu, bratsvu i jedinstvu i samoupravljanju. Najavio je i novu knjigu Titovo doba- Hrvatska prije, za vrijeme i poslije, koja će obuhvatiti period od 1918. do 2006., a koja će biti napisana kritički i argumentirano

Nikola - Mika Pavlačić je upozorio da je sasvim izbisan pojam radničke klase i predlaže da se ta tema raspravi i pokuša odgovoraiti na pitanje da li ona doista nestaje.

Pohvala listu »Glas«

»Antifašisti su i do sada vodili borbu protiv fašistoidne pojavnosti. U novije vrijeme neki su listovii i časopisi poklonili svoje sadržaje upere ne protiv tih negativnosti i širenja saznanja o pravim vrijednostima antifašizma. U tome je hvalevrijedan »Glas« - organ SABA Hrvatske, a donekle i Hrvatska ljevica, ali i još neki dnevni listovi. Na proslavama posvećenim danu antifašizma, više je govornika podsjetilo na značenje te borbe za noviju povijest naših naroda. Ovdje moram sa zadovoljtvom ukazati na najnovije govor predsjednika Republike Hrvatske **Stjepana Mesića**, predsjednika Vlade RH **dr. Ive Sanadera** i još nekih.

Htio bih vjerovati da su njihove riječi prihvaćene od većine koji su ih čuli ili pročitali«, rekao je dr. Deželjin.

Dr. Josip Deželjin

Nužno je i daljnje postojanje antifašističkih udruga

Savjet antifašista Republike Hrvatske sašlušao je u dvorani Tribine grada Zagreba predavanje dr. Josipa Deželjina na temu »Aktuelno tretiranje antifašizma u Republici Hrvatskoj«, pri čemu je naglašeno da poslije Drugog svjetskog rata nije prestala potreba za antifašističkim djelovanjem u svijetu i kod nas.

Fašizam, odnosno nacizam je politički i ekonomski fenomen, prožet ekstremnim nacionalizmom i rasizmom. Okrenut je umnogome prošlosti i opsjednut težnjom za osvajanjem novih teritorija, podsjetio je na početak izlaganja dr. Deželjin. On je zatim naglasio da među najveće zločine koje je počinio fašizam/nacizam spadaju antisemitizam, holokaust i genocid te prouzrokovanje i vođenje Drugog svjetskog rata sa strahovitim razaranjima i golemlim ljudskim žrtvama.

Podsjećajući na bit antifašizma dr. Deželjin je rekao da je to »misao, reagiranje, proces i pokret protiv fašizma/nacizma« te da je u središtu antifašizma »čovjek i njegovo ljudsko dostojanstvo te kvalitetno življjenje u zajednici rada i života«.

»U svojoj biti, antifašizam, u najširem smislu, sadržajno, programatski i djelatno obuhvaća sve bitne ljudske slobode i prava te poštivanje normi sociološke i moralno-etičke naravi. Protiv je ekstremnog nacionalizma, šovinizma, totalitarizma, svake ksenofobije imalo to za osnovu – nacionalnu, vjersku ili rasnu pri-padnost, protiv rata i terorizma kao načina razrješavanja problema u društvu, za punu demokratizaciju društva, uz priznavanje jednakih sloboda i prava drugima« podelači dr. Deželjin i zaključuje: »Razumljivo je da će se s vremenom mijenjati sadržaji i oblici antifašističkog djelovanja, ali će njegov smisao ostati trajan«.

U nastavku dužeg izlaganja dr. Deželjin je ocijenio da čovječanstvo možda nikada u povijesti nije bilo izloženo toliko opasnim suprotnostima. Pored golemih uspjeha u znanosti, tehnologiji u svim sferama, sve je veća razlika između razvijenih i slabo razvijenih, bogatih i jako siromašnih zemalja i naroda. Oko 12 posto svjetskog stanovništva raspolaže s 86 posto svjetskog BDP-a. Oko 80 posto zemalja su dužnici, a deset posto vjerovnici. Čovječanstvu prijeti dužnička kriza.

Poseban je problem neprestanog naoružavanja, a pri tome se širi krug zemalja s nuklearnim oružjem. U naoružanje se troši oko 184 US dolara, a za pomoć siromašnih se odvaja tek oko 0,9 dolara per capita godišnje.

Kad je riječ o fašistoidnim pojavama »zar se one, s vremena na vrijeme, ne pokazuju u posve otvorenom obliku, ističući svoje znakovlje i simbole koji pripadaju prošlosti. A upravo sve to potvrđuje nužnost postojanja i djelovanja antifašističkih udruga u svijetu i kod nas«, napominje dr. Deželjin i dodaje: »Zar pojava velikosrpskog nacionalizma i njegove agresije i pretenzije na osvajanje tuđih teoritorija nije bilo opterećeno fašistoidnim elementima? Zar i na strani obrane nije bilo pojedinaca ili skupina s ekstremno nacionalističkim nabojem, bez obzira na čast i dostojanstvo HV i redarstvenih snaga u obrani svoje zemlje od agresije. Zar iza sotonizacije antifašizma i rušenja spomen-obilježja, nisu stajali ustašoidni elementi koji su to činili, i unatoč ustavnih i zakonskih odredbi protiv takve pojavnosti?«.

»Spomenute pojave u svijetu i u nas itekako opravdavaju, štoviše, čine nužnim daljnje organizirano djelovanja antifašista. Dakako, to uključuje i potrebu proširenja njihove programske orientacije i metoda djelovanja, neprestano popunjavanje mladim ljudima, razvijanje pune istinske stvarne i ne samo formalne demokracije.«

Govoreći o smjernicama djelovanja antifašističkih organizacija u Hrvatskoj, dr. Deželjin je ukazao da bi trebalo razvijati svijest o biti i rezultatima antifašističke borbe tijekom Drugog svjetskog rata da bi se prepoznavalo iskriviljavanje istine o neofašizmu, zatim održavati spomeničku baštinu antifašističke NOB. Mora se neprestano raditi na pomlađivanju antifašističkih organizacija, neprestano suprostavljati fašistoidnim pojavama. Važno je zalagati se za razvijanje društvene aktivnosti usmjerene na dobro čovjeka, njegovo dostojanstvo i kvalitetu življjenja. Od sudbonosnog značaja je i ekološka zaštita, kaže dr. Deželjin.

On napominje da valja surađivati i s političkim strankama, ali onoliko koliko one u svojim programima i u političkom djelovanju podržavaju ostvarivanje općih interesa članova društva i za toleranciju različitih mišljenja. Svoje djelovanje antifašističke organizacije trebaju usmjeriti na upotpunjavanje političke demokracije. »Navedenim poljima proširuje se djelovanje antifašističkih organizacija u odnosu na spomeničko-slavljeničke aktivnosti«, zaključio je dr. Josip Deželjin. Najavljeno je da će uskoro iz tiska izaći knjiga dr. Josipa Deželjina pod naslovom »Etiologija antifašizma«.

**Savan Tomašević
Antun Zibar**

MORAMO PROBITI INFORMATIVNU BLOKADU

•Pripremamo knjigu »Titovo doba - Hrvatska prije, za vrijeme i poslije Tita«, u kojoj ćemo - bez mnogo komentara, ali sa svim raspoloživim činjenicama - nastojati ocijeniti društveno-političko obilježje tog vremena

Ove smo godine obilježili desetljeće postojanja i djelovanja društva »Josip Broz Tito« Zagreb u ne baš povoljnim uvjetima. Mijenjaju li se ti uvjeti na bolje ili su zavisno od sredine i općeg odnosa prema antifašizmu, ali i povećanog interesa javnosti za objektivno valoriziranje ličnosti Tita i naše antifašističke povijesti u XX. stoljeću - i dalje suočena s problemima te vrste?

Deklaracijom o antifašizmu Sabora Republike Hrvatske priznata je civilizacijska tekovina antifašizmu. Istovremeno, nisu odgovarajuće priznate zasluge antifašističkih boraca i njihov status, poglavito suočena mirovinska prava. Javne izjave sadrže puno priznanja u namjeri da bi pogodovala antifašističkim načelima Europske unije, dok stvaran odnos nije suglasan riječima.

No, kad je riječ o Titu, onda glasno-govornici iz svih struktura (vlasti, tiska, medija, nacionalista i filofašista) traže i izmišljaju najbanalnije pikante riječi kojima žele obezvrijediti njegov lik (tko je, čiji je sin, koliko je imao žena, o lagodnom životu i slično), a o njegovim djelima se govori, uglavnom, kao o nedoličnim i neljudskim osobinama (zločinac, diktator). Žele stvoriti uvjerenje da iznose raspoloženje, mišljenje i stavove većine građana. Međutim, građani imaju, većinom, drugačiji stav o liku i djelu Tita, što pokazuju u svim mogućim anketama i prigodama

U Hrvatskoj je formirano i djeluje 14 društava »Josip Broz Tito«, s brojnim ograncima, i to u Bujama, Buzetu, Čakovcu, Kumrovcu, Labinu, Poreču, Puli, Rijeci, Rovinju, Splitu, Varaždinu, Vodnjanu, Zaboku i Zagrebu. Društva i njihovi ogranci sada okupljaju više od četiri i pol tisuća članova i sve više simpatizera. Objedinjena u Savez, ostvaruju svoj program istraživačkim radom, stručnim raspravama, publicističkom djelatnošću, izložbama, prigodnim manifestacijama na značajnim mjestima i suradnjom s drugim udrugama i organizacijama slične orijentacije u zemlji i inozemstvu.

kada ih se ne može identificirati. To znači, postoji visoka razina straha od mogućih posljedica, posebno za zaposlene, a još više za nezaposlene, studente i učenike, koji ne smiju javno izreći mišljenje ili stav. Zato prioritetska potreba Saveza i društava treba i nadalje biti, poštivajući demokratske norme djelovanja, argumentirano opovrgavati neistine i suprostavljati se reviziji povijesnih činjenica.

■*Predsjedništvo Saveza nedavno je upozorilo da bi društva, ako žete omasoviti redove, širiti i dinamizirati aktivnosti, trebala okupiti pripadnike mladih, pa i najmlađih generacija. Kako se to ostvaruje, ima li pozitivnih primjera? Kakav je interes za uključivanje u rad i formiranje novih društava i ogranka?*

Primjetno je da se brojno povećavaju društva i da je starosna struktura sve povoljnija. To je posljedica aktivnosti, ali i dostupnosti spoznaja o liku i djelu Tita. Tako je Društvo Tito Zagreb pristupilo reorganizaciji i članstvo se raspodjelilo u ogranke (organizacijski oblik), prema ustrojstvu grada po četvrtima. Na taj način se postiže, u zajedničkoj sredini, veća mogućnost poznавanja i povezivanja sa svojim vršnjacima i svojom generacijom, kao i uključivanja u radu mjesnih aktivnosti, te upoznavanja s programom i djelatnostima Ogranka Društva Tito. Od ukupnog broja članova, reorganizacija još nije dovršena, do 36 godina ih je 19,3%, od 37 do 65 godina (radni vijek) 30,3%, od 66 do 75 godina 17,6% ili nisu bili učesnici NOB 67,6%, a od 76 do 96 godina 32,4% ili 32,4% su učesnici NOB.

Velike teškoće nam predstavlja blokada informativnih sredstava, jer nas onemogućava da građani saznaju tko je bio Tito, koje su tekovine izgradnje samoupravne socijalističke Jugoslavije, odnosno Hrvatske. Isto tako, građani nisu dovoljno upoznati ni s postojanjem društava »Josip Broz Tito«, niti njihovim programima, posebno za mlade. Međutim, ni društva nisu pronašla sve one načine koji su dostupni u uvjetima »ilegale«.

■*Čine nam se opravdanim kritička upozorenja da je premalo javnih rasprava, znanstveno-stručnih istraživanja i objavljenih radova o ulozi i djelu Tita u proteklom povijesnom razdoblju, ne samo na našim prostorima nego i šire u svijetu. Što*

Savez i društva čine, ili mogu činiti, da se to promjeni?

Istina je da je premalo javnih rasprava, istraživanja i publicistike. Znatan je broj oblika djelovanja: tribina, otvorenih dijalogova, okruglih stolova i drugih prigodnih skupova, obilježavanja obljetnica i svečanih proslava, ali nedovoljno su prezentirani u javnosti. Nažalost, u Hrvatskoj za koju se naglašava da je demokratska, nismo u mogućnosti biti ravnopravni na društvenoj sceni. Zato je neopodno pronaći načine kako probiti informativnu blokadu (tiska i elektronskih medija), koja nam onemogućuje da s istinom gradimo istinu. U svijetu je, pogotovo, na internetskim stranicama, ogroman broj natpisa o Titu, pisani u svim mogućim žanrovima.

■*Na toj je liniji prije godinu-dvije značajan korak bilo objavljivanje knjige »Zagreb i Hrvatska u Titovo doba«, kojoj je izdavač bio upravo vaš Savez. Priprema li se koje novo izdanje takve vrste i tematike?*

U pripremi je knjiga-zbornik, radni naslov "Istra i Rijeka u Titovo doba", koja će sadržavati sve relevantne činjenice društveno-političkih zbivanja današnjih dviju županija. Suglasno tome i uloga Tita i tekovine izgradnje samoupravne socijalističke. Nositac i koordinator pripreme i izdavanja knjige su društva »Josip Broz Tito« Rijeke i Istre.

Istovremeno, u pripremi je i knjiga, radni naslov »Titovo doba - Hrvatska, prije za vrijeme i poslije Tita«. Namjera je da se vidi razvoj Hrvatske počev od Kraljevine Jugoslavije, što je uništeno tijekom II. svjetskog rata (od ljudi do imovine), što se postiglo 1945-1990. i kako se razvijalo gospodarstvo 1990-2005. godine. Kako se Hrvatska pod Titovim utjecajem i vodstvom izdigla od izrazito zaostale agrarne zemlje do predvremenog postmodernog informaciono-socijalističkog zajedništva, da bi nakon njegove smrti za kratko ostala na toj razini i ubrzo zatim bila pljačkom stoljeća (prevorbom i privatizacijom) vraćena u birokratski drevni kapitalizam. Nastojati se kritički ocijeniti društveno-političku obilježje vremena o kome je riječ, iznijeti sve raspoložive činjenice o hrvatskom gospodarstvu i pustiti da one govore, bez mnogo komentara, posebno promatrati zbivanja, događaje, razvoj i rezultate s pozicije čovjeka.

A. Zibar

SJEĆANJE NA ZAJEDNIČKU BITKU

♦Uz spomenik kojega je narod Bujštine i Koparštine tu podigao 1959. godine položeni su vijenci brojnih delegacija iz Hrvatske, Italije i Slovenije

Kod spomenika na uzvisini kod Kućibrega, tradicionalnim velikim nardnim zborom obilježena je 62. obljetnica slavne bitke iz NOB-e koju su na tome području, na granici Slovenije i Hrvatske, 3. i 4. studenoga 1944. godine vodile partizanske jedinice II. brigade 43. istarske divizije, talijanski partizani iz bataljuna »Alma Vivoda« i jedinice slovenskih partizana koparskog područja protiv znatno nadmoćnijih njemačkih talijanskih fašističkih snaga.

Brojne delegacije položile su vijence kod spomenika na Kućibregu

Na skupu su se okupili brojni antifašisti, nekoliko preživjelih sudionika te bitke, njihova rodbina te predstavnici susjednih općina i gradova Buja, Pirana i Izole.

Uz spomenik kojega je narod Bujštine i Koparštine tu podigao 1959. godine položeni su vijenci brojnih delegacija iz Hrvatske, Italije i Slovenije. U isto vrijeme vijenci su položeni i na groblju u obližnjem slovenskom mjestu Hrvoji, gdje se nalazi zajednička grobnica velikog broja poginulih sudionika te bitke.

Na zboro su govorili predstavnici boračkih organizacija Hrvatske, Slovenije i Italije, jedinstveni u ocjeni značaja ne samo bitke na Kućibregu nego i takovog okupljanja ljudi triju narodnosti i država za razvijanje međusobne suradnje.

Josip Skupnjak
Zalog mira i tolerancije

Pozdravljajući sudionike zbora, potpredsjednik SABA RH Josip Skupnjak pozvao je partizanske borce i antifašiste Hrvate, Slovence i Talijane da nastave zajednički njegovati sjećanje na teške ratne dane, jer je to bio zalog ne samo uspješne antifašističke borbe nego i očuvanja njenih tekovina i života u miru i toleranciji do naših dana. Upravo zato će antifašistička borba 1941-1945. zlatnim slovima biti upisana u povijesti naših naroda, na što su sudionici NOR-a predvođeni Titom s pravom ponosni. Poražene snage su činjenicu mogu ignorirati, omaložavati i negirati, ali je ne mogu izvesti povijesti izbrisati.

Potvrđili su i opredjeljenje za ostvarivanje ideja za koju su se borili partizani i mnogi položili život za međusobno uvažavanje i prijateljstvo.

L.J.

Skupovi

PRIMJERENO IZVRŠENI ZADACI

♦Obilježena 64. obljetnica Prvog hrvatskog korpusa

Sekcija za njegovanje ratnih tradicija i korpusa NOV i PO Hrvatske pri Savezu antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, a u povodu 64. obljetnice osnivanja 1. hrvatskog korpusa, upriličila je svečani skup i drugarsko druženje svojih članova i uzvanika. Tom prigodom **Nikola Uzelac** i **Adam Dupalo**, čelnici Sekcije 1. hrvatskog korpusa istakli su, da su planirani zadaci izvršeni na primjeren način, a u narednoj godini, kada se obilježava jubilej – 65. obljetnica nastanka korpusa, pred članstvom stope još brojnije obaveze.

Istog dana, 22. studenog 1942. godine, kada su osnovane 6, 7. i 8. divizija, po zapovijedi Vrhovnog komandanta formiran je i **Prvi hrvatski korpus** (od 5. listopada 1943. godine nazvan **4. korpus NOVJ**). U sastav korpusa su ušle **6. lička, 7. banjamska i 8. kordunjska divizija**, a u proljeće 1943. godine i

Unska operativna grupa. Zapovjednik je dodatašnji zamjenik komandanata NOV Hrvatske **Ivan Gošnjak**.

Za komesara je postavljen **Večeslav Holjevac**, dotadašnji zapovjednik 2. OZ Hrvatske. Za vršioca dužnosti načelnika korpusnog štaba postavljen je **Bogdan Oreščanin**. Korpus je u osnivanju imao 8.468 boraca. Korpusno operativno područje bila je Lika, Kordun, Banija, sjeverna Dalmacija (neko vrijeme), Cazinska krajina. Na kraju rata djelovao

snimio: Z. HERCEG

Sekcija Prvog hrvatskog korpusa ispunila očekivanja

je i u Slovenskom primorju. Jedno su vrijeme pod njegovom zapovješću bili 1. lički, 2. kordunaški i 3. banjamski partizanski odred i komande vojnih područja.

B. M.

Čuvajmo mir, gradimo budućnost

Svake godine na Dan mrtvih članovi UABA grada Rijeke, Primorsko-goranske županije i Društva »Josip Broz Tito« posjećuju spomen-kosturnicu u Gonarsu (Italija) gdje su stradali borci II. svjetskog rata iz naše domovine. Urna svakog od njih 453, poginulih u rat ili ubijenih u logoru smrti, dostoјno je spremljena i uz ime i prezime obilježena zvijezdom petokrakom, crvenom kao i knjiga »Crvena zvijezda na kapi mi sja« koju je napisao talijanski publicist i književnik **Giacomo Scotti**, koji živi u Rijeci.

Vijenac sjećanja položili su na spomen-obilježe poginulim i stradalim hrvatskim rodoljubima predsjednik UABA grada Rijeke **Dinko Tamarut** i tajnik SABA-a županije **Zdenko Jurčić**, uz taktove tihе glazbe orkestra iz Italije. Isto su učinili antifašisti Republike Slovenije i Italije.

Posebno ističemo poginule Čabarske antifašiste koji su svojim životima najviše dali za slobodu domovine.

Gradonačelnik Gonorsa s puno je poštovanja prema poginulim borcima i stradalima u logoru zahvalio svima prisutnim na komemoraciji čiji se broj svake godine povećava.

Što vrijeme brže prolazi, mrtvi

nam postaju bliži i njihove žrtve upozoraveju da se više nikada ne smiju dogoditi ovakve strahote logora smrti i ubijanja nedužnih. Zato čuvajmo mir i gradimo budućnost svih, poruka je ovog skupa.

Emilija Ivošević

•Riječki antifašisti i njihovi suborci iz Slovenije i Italije, tradicionalno su odali počast poginulim hrvatskim borcima i stradalnicima iz II. svjetskog rata

U ime riječkih antifašista vijenice su na spomen-kosturnicu položili Zdenko Jurčić i Dinko Tamarut

Nakon ponovnog skrnavljenja još jednog spomenika iz NOB-e

NEPRIMJERENO DIVLJAŠTVO

•**Jedinstveni u osudi nasrtaja na spomenik poginulim partizanima na cesti Labin-Raša, Istrani ističu da taj vandalizam nije primjereno ni njihovoj sredini, a ni Hrvatskoj pred ulaskom u EU**

Nedavno ponovno oskrnjivanje tek obnovljenog spomenika palim borcima u sukobu s njemačkim okupatorima, koji je uz cestu Labin-Raša podignut još nakon završetka II. svjetskog rata, izazvao je jednodušnu osudu Istrana - od čelnika

Branitelji osudili vandalizam

»Osuđujemo ovaj vandalski čin prema spomeniku postavljenom u znak sjećanja na poginule borce protiv fašističkog okupatora. Unatoč činjenici da se na spomenicima iz NOB-e u prvom planu ističe ideoški simbol, ovakav način postupanja smatramo neprihvatljivim«, navodi se u proglašu koji je u ime Koordinacije braniteljskih udruga Labina potpisao predsjednik labinske Hvidre **Enes Suljić**.

lokalnih vlasti i predstavnika političkih stranaka i udruga do mnogobrojnih građanu. Pogotovo što je taj spomenik već bio uništen polovicom svibnja ove godine, samo nekoliko dana nakon obilježavanja Dana pobjede, kada je bio jedna od meta u nizu vandalskih napada na antifašističku obilježja.

»Četrdesettri poginula borca kojima je spomenik podignut, nemaju nikakve veze s politikom i ideologijom, jer su oni bili borci za slobodu« - rekao je predsjednik labinskog UABA **Ruđero Faraguna**, podsjetivši na strahote i žrtve koje su Labinština i druga istarska mjesta pretrpjeli u njemačkoj ofenzivi nakon kapitulacije Italije sredinom rujna 1943. godine.

Labinski gradonačelnik **Bruno**

Hrvatin i raški načelnik **Josip Knapić** dogovorili su da će nužnu obnovu spomenika zajednički financirati, jer »rušenje spomenika antifašističkim borcima nije primjereno ovoj sredini, a ni Hrvatskoj koja je pred ulaskom u Europsku uniju«.

Istarski župan **Ivan Jakovčić** izjavio je da »ovakvo divljaštvo ne smije ostati nekažnjeno, jer duboko vrijeđa osjećaje Istre i njenih građana«.

Slične osude i poruke izrekli su i drugi istarski čelnici, upozoravajući da su se takvi nasrtaji na spomenike iz NOB-e događali već nekoliko puta uzastopce, pa se više ne mogu pripisivati samo neodgovornim pojedincima.

A. Z.

IZNIKLA IZ NARODA

♦Dvodnevnim susretom boraca i poklonika antifašizma obilježena 64. obljetnica formiranja 13. proleterske NOU brigade Hrvatske u Gornjem Sjeničaku, Budinjaku, Sošicama i Radatoviću

Josip Skupnjak TEŠKE BITKE

Govoreći na komemorativnom skupu u Gornjem Sjeničaku, mjestu gdje je osnovana 13. proleterska brigada, Josip Skupnjak, potpredsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, uz ostalo, je istaknuo:

- Sedmog studenoga 1942. godine formirana je 13. proleterska brigada koja je u svom sastavu imala 3 bataljuna, 600 boraca, od kojih 100 članova Komunističke partije i 200 pripadnika SKOJ-a, a preko 50 posto boraca bili su mladi ispod 20 godina života. Naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, 11. prosinca 1942. godine, brigada je proglašena proleterskom. U toku NOR-a izvodila je brojne teške bitke na Žumberku, Pokuplju, sve do pred samim Zagrebom.

Početkom studenoga 1943. godine, po naredbi Vrhovnog štaba NOVJ, 13. brigada ulazi u sastav 1. proleterske divizije. Posebno se istakla u Drvarskoj operaciji i obrani Vrhovnog štaba. Tokom ljeta 1944. godine prelazi Drinu i u sastavu 1. proleterskog korpusa vodi borbu za oslobođenje Srbije, sve do oslobođenja Beograda, a zatim sudjeluje u borbama na Srijemskom frontu i u završnim operacijama za oslobođenje zemlje. Završetak rata brigadu je zatekao u oslobođenom Zagrebu.

Značajno za ratni put 13. proleterske brigade je što je njeno borbeno jezgro sačinjavao 1. proleterski bataljun Hrvatske i što je njen sastav popunjavan s pripadnicima svih naših naroda i narodnosti, te stranih državljanima. U redovima brigade borilo se preko 400 žena. Na svom borbenom putu od oko 17 tisuća kilometara poginulo je preko 4 tisuće boraca. Brigada je primila najveća priznanja za ratne zasluge i nosila slavno ime proleterska te ime Josipa Kraša, a kasnije Rade Končara.

D elegacije preživjelih boraca 13. proleterske brigade, Saveza antifašističkih boraca i antifašista RH, Zajednice udruženja antifašističkih boraca i antifašista Karlovačke županije te Udruge antifašističkih boraca i antifašista Samobora i Jastrebarskog, položili su vijence na mjestu formiranja 13. proleterske brigade u Gornjem Sjeničaku (Kordun) i spomen-obilježjima poginulih suboraca na Žumberku (Budinjaku, Sošicama i Radatoviću).

Narod Žumberka smatrao je 13. proletersku svojom brigadom, popunjavao novim borcima, hranio i snabdijevao, pomagao u stvaranju što povoljnijih uvjeta za izvođenje njenih borbenih akcija. I danas je odnos prema antifašizmu i antifašistima čvrsto ugrađen u svijesti naroda Žumberka.

To je, među ostalim, istaknuto u kazivanjima Biserke Vranić, gradonačelnice Ozlja i članice Predsjedništva SABA RH, Renate Brunskole, županice Metlike i Ilijе Strahinića, predsjednika Mjesnog odbora Radatovići.

Na svojevrsnim satovima povijesti govorili su Josip Skupnjak, potpredsjednik SABA RH, Rade Bulat, ratni komandant brigade, Marko Blažević i Milan Gajski, čelnici Sekcije 13. proleterske brigade, Petar Raić,

tajnik SABA RH, Alojz Cvetković, predsjednik UABA Samobora, Josip Boljkovac, član Savjeta SABA RH, Franjo Cvrtila, pripadnik 16. slavonske brigade i Roko Franić-Barba, proslavljeni ratni mitraljezac 13. proleterske brigade.

Na obljetnici proslave 13. proleterske brigade zamijetili smo osim mještana, partizanskih boraca i članova njihovih obitelji iz Zagreba, Karlovca, Samobora, Ozlja, Duge Rese, Ogulina, Metlike, Novog Mesta, Splita, Jastrebarskog i Martina Jendrašića, predsjednika županijske organizacije antifašističkih boraca i antifašista Karlovca, Paulu Mišar, predsjednicu UABA Ogulina, Peru Vrbančića, ratnog političkog komesara Žumberačke brigade, Zvonka Šuškova i Ljubu Juranića, ratne bombaše brigade, te Stjepana Kokotu, najstarijeg borca brigade na ovom susretu (94 godine).

B. M.

Počast palim borcima u Sošicama

snimio: S. Šolc

VRATITI PETOKRAKU

♦Preživjeli borci 13. proleterske brigade »Rade Končar« i drugi sudionici komemorativnog skupa na Žumberku, uputili su Poglavarstvu Zagrebačke županije, zahtjev za vraćanje znaka petokrake na spomen-kosturnicu borcima NOR-a u Sošicama.

U zahtjevu, koji je potpisao predsjednik Sekcije 13. proleterske brigade Marko Blažević i stotinjak sudionika skupa, uz ostalo se navodi:

»Sa žalošću konstatiramo da se na spomen-kosturnici poginulih i pokopanih boraca na groblju u Sošicama, umjesto skinute petokrake još uvijek na pročelju nalazi križ. Spomen-kosturnicu su 1959. godine podigli preživjeli borci NOR-a Žumberka, Dolenske i Bele Krajine u kojoj je sahranjeno 380 boraca iz 14 jedinica NOV i PO Hrvatske i Slovenije. Podsećamo

da je s pročelja spomen-kosturnice prije desetak godina po nama nepoznatom počinitelju neovlašteno skinut znak – petokraka, a postavljen grko-katolički križ. Borci NOR-a su o tome u nekoliko navrata upoznali Poglavarstvo općine Žumberak u Kostanjevcu, uz njihovo obećanje da će znak biti vraćen. Kako to do sada nije učinjeno, ponovno tražimo da se spomen-kosturnica dovede u prvobitno stanje, a pozivom na Deklaraciju o antifašizmu Hrvatskog sabora od 13. travnja 2005. godine.«

PARTIZANSKE GIMNAZIJE

♦Obilježena 61. obljetnica osnivanja partizanskih gimnazija Hrvatske

Sekcija bivših đaka partizanskih gimnazija pri Savezu antifašističkih boraca Republike Hrvatske u prostorijama pjevačkog zbora »Lira« u Zagrebu obilježila je 61. obljetnicu osnivanja partizanskih gimnazija Hrvatske.

Partizanske gimnazije »Maršal Tito« u Zagrebu, »Ivo Lolo Ribar« u Osijeku i »Vladimir Nazor« u Hvaru, osnovane neposredno nakon oslobođenja zemlje, organski su nastavak i izdanak kulturno-prosvjetne politike iz doba Narodnooslobodilačke borbe. Kako su brojni mladi borci u jedinicama Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske prekinuli školovanje, narodna vlast im je omogućila da nadoknade gubitak ubrzanim doškolovanjem u poslijeratnim partizanskim gimnazijama. One su u Hrvatskoj odlukom ZAVNOH-a osnovane 1945. i djelovale su do kraja 1948. godine.

Među polaznicima bivših partizanskih gimnazija na ovom susretu, primjetili smo i Krešimira Piškulića, predsjednika te mr. Ivana Fumića i Vladimira Juraka, članove Izvršnog odbora Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske.

U prvom planu Krešimir Piškulić, bivši đak partizanske gimnazije

Bivši đaci partizanskih gimnazija i njihovi uzvanici razgledavali su izložbu fotografija i ilustracija iz razdoblja djelovanja ovih jedinstvenih obrazovnih institucija, družili se i evocirali uspomene na dane učenja i

rada. Izveden je i sadržajan kulturno-umjetnički program (KUD »Lira«). Također, predstavljena je i publikacija »Spomenar partizanskih gimnazija« u izdanju SABA RH i Hrvatskog školskog muzeja. B.M.

Zrakoplovci

VIŠE OD DRUŽENJA

♦Tradicionalni susret članova Sekcije zrakoplovnih vojnih umirovljenika

Uorganizaciji Sekcije zrakoplovnih vojnih umirovljenika koja djeluje pri Savezu antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, upriličeno je tradicionalno druženje ratnih i poratnih pilota i ostalih pripadnika zrakoplovstva uz prisustvo velikog broja članova i uzvanika.

Sudionike, među ostalim, pozdravio je i Vladimir Černjajev, predsjednik Izvršnog odbora Sekcije zrakoplovnih vojnih umirovljenika, koji je govorio o rezultatima djelovanja i novim zadacima. U povodu 65. obljetnice oružanog otpora u Hrvatskoj, Sekcija zrakoplovnih vojnih umirovljenika dobila je zasluženo priznanje Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske (posebne zahvalnice primilo je dvanaest članova).

Zrakoplovci i njihovi gosti družili su se uz pjesmu u ugodnom ambijentu Češkog doma u Zagrebu.

Tekst i snimak: Branko Beć

Skupina umirovljenih pilota u ugodnom razgovoru

SVIJEĆE ZA POGINULE SUBORCE

•Članovi udruga antifašističkih boraca i antifašista diljem Hrvatske posjetili spomen-obilježja i grobove u povodu Dana sjećanja na mrtve

Iove su godine na Dan sjećanja na mrtve, 1. studenog, antifašistički borci diljem zemlje posjetili spomen-obilježja i grobove poginulih i preminulih suboraca i civilnih žrtava iz NOR-a i Domovinskog rata te im paljenjem svijeća i polaganjem cvijeća odali zasluženu počast.

Na zagrebačkom Mirogoju predstavnici SABA RH predvođeni predsjednikom **Krešimirom Piškulićem** položili su vijence na Grobnicu narodnih heroja, kod Križa za pогinule u Domovinskom ratu, na grobove Vladimira Nazora, dr. Vladimira Bakarića i dr. Ivana Ribara, na partizanskom groblju i groblju stradale kozaračke djece.

Počast poginulim i žrtvama NOR-a odali su i predstavnici Zajednice antifašističkih udruga Grada Zagreba i Zagrebačke županije, položivši vijence na spomenik u Dotršćini i drugim lokacijama stradanja na ovom području.

Prigodne komemoracije lokalnih udruga antifašističkih boraca i antifašista održane su i kod spomenika Josipu

Polaganje vijenaca kod spomenika u zagrebačkoj Dotršćini

Brozu Titu u Kumrovcu, na dubrovačkom groblju Boninovo, na mjestu nekadašnjeg zloglasnog logora u Jasenovcu, na Krku,

Karlovcu, Rijeci, Osijeku, Puli, Zadru, Crikvenici, Splitu i drugim mjestima.

A.Z.

Predavanje

INTEGRACIJA I SUŽIVOT

Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske za članove Sekcija 1. 6. i 10. korpusa NOVH, organizirao je predavanje o temi: «Demokratska integracija i suživot izbjeglica, povratnika i doseljenika na području od posebne državne skrbi». Predavač DAVOR GJENERO, govorio je na osnovi vlastitih istraživanja i suradnika prema programu Hrvatskog pravnog centra.

Politički analitičar **Davor Gjenero**, među ostalim, podsjetio je kako Evropska unija od Hrvatske traži da više napora poduzme u rješavanju otvorenih pitanja sa susjedima, pogotovo u pitanjima razgraničenja, povratka prognanika, državnih potpora i nekretnina. Predavač je primjenom kriterija OECD-a i EU-a raščlanio demografska, gospodarska i teritorijalna obilježja ruralnog prostora Hrvatske, tragom činjenice što hrvatska ruralna sredina dugo nije predmetom društvenog zanimanja i sustavne skrbi.

Nacionalna homogenizacija u razdoblju rata i tranzicije bila je u funkciji napada/obrane republičkog/državnog suvereniteta,

ali je uvelike pridonijela i dezintegraciji lokalnih zajednica, aktiviranju mržnji, predrasuda, stereotipa i stigmatizacije pripadnika vlastite nacije. Poslijeratna

situacija stavlja povratnike i useljenike na cjelokupnom bivšem ratnom prostoru Hrvatske pred nove izazove – zaključio je Davor Gjenero.

B. M.

S tribine integracija i suživot

*Piše: prof. dr. sc.
Branko Dubravica
izvanredni profesor Fakulteta
političkih znanosti Sveučilišta
u Zagrebu*

Antifašizam u biografiji Stjepana Mesića

Sažetak (I dio – do 1990. godine)

•Antifašisti, partizani predvođeni Titom i njihova borba, uvijek su ostali pozitivni u pogledima drugog hrvatskog predsjednika, a njihova djela smatrao je temeljem svojih političkih snova u borbi za hrvatsku ravnopravnost 1971. i hrvatsku samostalnost 1991. godine.

jasno izrekao ocjene o fašizmu i antifašizmu u Hrvatskoj u Drugom svjetskom ratu.

I

Ovom prigodom pokušat ćemo prikazati kako su biografi prezentirali Mesićev »prirođeni« i izgrađeni antifašizam kao dio njegova političkog uvjerenja. Prvo, to je knjiga Milana Puljiza, »Građanin predsjednik«¹ i drugo, knjiga Ivice Đikića, »Domovinski obrat«². Obje su objavljene pri kraju prvog predsjedničkog manda 2004., prvo Puljizova, a potom Đikićeva knjiga.

Pored brojnih podataka iz predsjedničke političke biografije, značajno mjesto zauzimaju i podaci koji se odnose na njegovo antifašističko obiteljsko podrijetlo i životno političko određenje prema fašizmu i antifašizmu. U obje knjige susrećemo podatke o Mesićevu antifašizmu, premda je svaki autor na svoj način želio prenijeti ono što je čuo u razgovoru sa drugim hrvatskim predsjednikom.

Istini za volju, samo prvo razdoblje koje su nazvali djetinjstvo, predratno i ratno (1934-1945), u mnogo čemu je približno ujednačeno prikazano kod oba autora, koji daju sličan opis obiteljskih prilika i političke orientacije članova Mesićeve obitelji. Pri tome valja naglasiti da Puljiz daje više podataka o predsjednikovim prvim rođacima, stričevima i širini obiteljske tragedije koju su podnjeli u antifašističkom ratu, dok Đikić u tom razdoblju ubacuje Mesićevu ispovijed kako je u djetinjstvu bio kršten kao katolik i kako mu je određena hrvatska nacionalnost, te koliko ne drži do svoje vjerske i nacionalne pripadnosti.

U zreloj dobi kada Mesić postaje komunista – nacionalista, kada se brzo politički uspinje i pada čak i u jednogodišnji zatvor, ne napušta ideale antifašizma, on i dalje vjeruje da su tekovine antifašističke borbe neprolazne, da su zalog za budućnost pri stvaranju slobodne, ravnopravne i suverene Hrvatske koju je oduvijek priželjkivao. Puljizova knjiga u tom razdoblju daje potpuniju sliku Mesićeva života iz koje se može zaokružiti slika o Mesićevoj ulozi u Hrvatskom proljeću.

U vrijeme uspostave hrvatskog višestranačja Mesić se uključio u HDZ koji je sličio više na pokret nego na stranku. U stranci u kojoj se okupila iseljena i domovinska Hrvatska nakon pobjede na izborima 1990. Mesić i njegovi istomišljenici nastavili su borbu za ugradnju antifašističkih stećevina u temelje nove Hrvatske. Pri tome su se sukobljavali sa onom strujom koja je silom nastojala rehabilitirati NDH i njena iskustva ugraditi u temelje nove države. U Puljizovoj knjizi govori se o Mesićevu viđenju povratka iseljenika i njihove političke namjere da kroz dotad zabranjene simbole, obnove tradicije ustaštva i NDH, dok u Đikićevoj knjizi se govori o djelovanju dviju frakcija u HDZ-u, jednoj antifašističkoj na čelu sa Manolićem, kojoj pripada Mesić i drugoj proustaškoj koju predvodi Šušak.

Mesić kao predsjednik prema Đikićevoj knjizi izrazio je svoje političke ocjene i poglede na ulogu profašističke NDH i antifašističke FDH (Federalne Države Hrvatske) u Drugom svjetskom ratu, prenoseći dijelove govora u izraelskom parlamentu i na spomen području Jasenovac. Drugi biograf, Puljiz, nije našao potrebu da iz predsjedničkog perioda iznese gledišta drugog hrvatskog predsjednika na taj delikatan period hrvatske povijesti.

II

Antifašističko djetinjstvo drugog hrvatskog predsjednika

Da bismo mogli shvatiti politički profil drugog hrvatskog predsjednika, nužno je podvrći analizi njegovu biografiju kroz neke segmente kako do, tako i poslije preuzimanja dužnosti predsjednika Republike Hrvatske. Nužno je to učiniti upravo iz potrebe sagledavanja kontraverzi koje ga prate u dnevnoj politici. Njegovo određenje prema dnevno - političkim zbivanjima mnogima su neshvatljiva upravo stoga što nisu upućeni u njegove biografske ispovijedi i trajna životna opredjeljenja.

Mesićevi biografi su zabilježili: »antifašizam je jedno od rijetkih dubokih životnih uvjerenja drugog hrvatskog predsjednika«, koje je počeo formirati još u ranom djetinjstvu, kada je osjetio težinu fašističkog terora u Drugom svjetskom ratu. Ti početni životni doživljaji u zrelijim godinama postali su dio njegova političkog uvjerenja, odnosno svjetonazora. Premda je u dva životna razdoblja 1971. i 1991. bio na strani hrvatskog nacionalnog pokreta, prvo u borbi za hrvatsku ravnopravnost, a drugi put u borbi za hrvatsku neovisnost, Mesić nikada nije bio nacionalist – šovinist već se uvijek kritički odnosio prema hrvatskoj verziji fašizma – ustaštvu i njegovoj tvorevini NDH. Sada, kao predsjednik republike svakom prigodom brani hrvatski antifašizam iz Drugog svjetskog rata, odnosno, on brani tezu da je sadašnja samostalna Hrvatska nastala na tekovinama antifašizma, a ne na tekovinama poražene NDH. Stoga su biografi drugog predsjednika pokušali kroz njegova četiri životna razdoblja dokučiti koje su to okolnosti utjecale na formiranje upravo takovih pogleda na antifašističku borbu i njezine trajne stećevine. Prvo razdoblje su označili kao djetinjstvo, predratno i ratno u komunističko-partizanskoj obitelji; drugo, zrelo doba kada je bio komunista – nacionalista i kada je i nakon progona zadržao antifašističku orientaciju, isticao značaj i veličinu Titova djela i Ustava iz 1974.; treće, kada je u redovima državotvornog HDZ-a, u kojem se bila pojavila i profašistička frakcija, Mesić pripadao antifašističkoj frakciji; i četvrto, kada je sa pozicije predsjednika Republike Hrvatske

Stoga je svrha ovog rada da pokaže neke stavove i opredjeljenja drugog hrvatskog predsjednika prema zapisima iz njegove biografije.

O prvom i drugom hrvatskom predsjedniku protežu se ocjene da su po svojim životnim opredjeljenjima i stavovima uvjereni antifašisti. Za prvog se zna da je sudionik antifašističkog rata, no i drugi je proveo djetinjstvo u antifašističkom okružju, što je ostavilo pečat na njegovo bezrezervno antifašističko opredjeljenje. Upravo njegovi biografi kreću sa pričom o obiteljskom odgoju i kućnim političkim kružocima koji su se održavali u blizini dječaka koji u to vrijeme nije mogao shvatiti o čemu odrasli govore.

Mnogočlana obitelj Mesić, doseljenici iz Like u Slavoniju, počinje se zanimati za politiku nakon Prvog svjetskog rata, kada je predsjednikov djed, vrativši se sa istočnog bojišta iz ruskog zarobljeništva, došao u dodir sa idejom komunizma, kojeg su već u praksi primjenjivali sovjetski boljševici. Boraveći u ruskom zarobljeništvu Mesićev djed prigrlio je ideju o bratstvu među ljudima, ravnopravnosti i pravdi. U obiteljskoj kući često se raspravljalio o politici i novom pravednjem društva kojeg su obećavali komunisti. Predsjednikov djed nikad nije bio oduševljen komunizmom već je kao i drugi predratni građani stajao uz politički program HSS, učenja braće Radić i Vladka Mačeka.

Ideje komunizma i ruske revolucije od djeda je prihvatio njegov sin, stric predsjednika Mesića koji je pristupio u članstvo KP 1937. i uskoro postao sekretar partijskog komiteta u Orahovici. Iako su se partijski sastanci održavali konspirativno i u ilegalni, ipak je kuća Mesićevih bila obilježena kao komunistički punkt. Mesićev stric vatreneo je pričao o politici, gdje se zaneseno raspravljalio o novom i boljem svijetu što ga donosi komunizam. Propašću Kraljevine Jugoslavije, dolaskom njemačke okupacione sile i uspostave ustaške vlasti, Mesićev stric predratni komunista, odlazi među prvim u partizane na Papuk. Mesićev djed i stric prokrčili su put u partiju, partizane i antifašističku borbu ostaloj obitelji. Za bratom komunistom su u partizane otišla i njegova ostala četiri brata među kojima i predsjednikov otac Josip, koji je došao pod utjecaj devet godina mlađeg brata. Mesićev otac u partizanima primljen je u KPJ-u.³

Iz političkih motiva ustaše su u Orahovici uhitile istaknutije prvake HSS-a među kojima i Mesićeva djeda. Ubrzo su svi likvidirani. Tako je počela tragedija obitelji Mesić. U partizanima Mesić je izgubio tri strica, a na kraju iz osvete lokalni ustaša ubio mu je i baku kao civila. Obitelj predsjednika Mesića na kraju rata izišla je

sa dvije civilne (djed i baka) i tri vojne (tri strica) žrtve rata. Od svih stradanja najteže ga se dojmila smrt bake čijeg je ubojicu poznavao i na zatvorskem ležaju zamijenio 1975. u Staroj Gradiški. Stjepan Mesić kao dječak pohađao je osnovnu školu i često s partizanima odlazio u zbjeg na planinu Papuk, pred ustaško-njemačkim ofenzivama. Tu je živio u vrlo oskudnim uvjetima, ali je osjetio ljudsku solidarnost i spremnost da u izvanredno teškim okolnostima se ljudi međusobno pomažu ne pitajući jedni druge za naciju, rasu ili vjeru. U završnim operacijama 1945. u antifašističkom zbjegu je otišao u Mađarsku na oslobođenu teritoriju pod sovjetskom zaštitom.

U toku rata kada su partizani nekoliko puta oslobođali i napuštali Orahovici dječak Mesić je sa divljanjem gledao partizansku vojsku i njezino naoružanje. Stoga su mu partizani ostali u trajnom pozitivnom sjećanju i taj stav prema njima nije promijenio ni do danas. Za njega su postojali samo partizani jer su se među njima nalazili njegovi otac i svi stričevi, pola od njih položše život u antifašističkoj borbi, u njima je vidio svoje zaštitnike i oslobođioce.

Iz ove obiteljske uloge komunističko-partizanske, i žrtava koje je podnijela obitelj Mesić u antifašističkom ratu, prirodno je bilo za očekivati da je to i dio njegove sudbine koja je utjecala na njegova daljnja životna opredjeljenja. Čim je postao punoljetan krenuo je stopama svojih predaka, postao komunist, omladinski i studentski aktivist, udarnik na omladinskim radnim akcijama.

III

Mesićev nacional-komunizam i državotvornost

Nakon svršetka Drugog svjetskog rata i radnih dužnosti njegovog oca u oslobođenoj zemlji, mali Mesić je živio u Našicama, Osijeku i Orahovici, da bi na kraju pohađao i završio gimnaziju u Požegi, gdje je stanovao u učeničkom domu. Na kraju gimnazijskih dana primljen je u KPH, a potom se upisao na studij Prava u Zagrebu. Kao partizansko dijete dobiva stipendiju, postaje vrlo aktivan u studentskoj organizaciji, a u ljetnim mjesecima odlazi na udarnički rad na omladinske radne akcije. Poslije svršetka studija, kao mladi pravnik, postao je saborski zastupnik i predsjednik općine Orahovica. Zbog sklonosti za kritiku dolazi u sukob sa partijom.

Hrvatsko proljeće 1971. dočekao je na mjestu predsjednika općine. Aktivno sudjelujući u nacionalnom pokretu, Mesić se solidarizirao sa komunističkim

Stjepan Mesić

vodstvom Hrvatske, tvrdeći da se bori za hrvatsku ravnopravnost i politiku čistih računa. Padom hrvatskog vodstva, redom su padala vodstva nižih lokalnih jedinica, pa je tako i Mesić dao ostavku na mjesto predsjednika općine i člana SKH. Naknadno je protiv njega podignuta optužnica da je širio neprijateljsku propagandu, zbog čega je dobio godinu zatvora koju je odležao u Staroj Gradiški.

Biografi S. Mesića smatraju da je krivični progon egzistencijalno ugrozio njega i njegovu obitelj, no on je i dalje ostao ljevičar, nikada nije bio nacionalist – šovinist, već nacionalista – komunista. On je i dalje vjerovao u načela ljudske i građanske slobode i jednakosti, vjerovao je u ideju hrvatske državnosti. Kao proljećar, nacionalista s ljevice, iako progonjen nije se osjećao krivim, premda je ideja hrvatske slobode i suverenosti zaustavljena tzv. hrvatskom šutnjom, on je u nju i dalje vjerovao i čekao trenutak kada će ponovo stupiti u akciju. Titovo djelo smatrao je i dalje velikim poglavito zbog Ustava iz 1974. koji je bio pravni temelj za osamostaljenje Hrvatske i drugih jugoslavenskih republika.

Antifašisti, partizani predvođeni Titom i njihova borba uvijek su ostali pozitivni u njegovim pogledima, njihova djela smatrao je temeljem njegovih političkih snova u borbi za hrvatsku ravnopravnost 1971. i hrvatsku samostalnost 1991. godine.

¹ Milan Puljiz, Građanin predsjednik, (vlastita naklada) Zagreb, 2004. (dalje, Puljiz, n. dj.)

² Ivica Đikić, Domovinski obrat, V.B.Z. Zagreb 2004. (dalje, Đikić, n. dj.)

³ Puljiz, n. dj. str. 47 - 48

HRVATSKA ZAPAŽENO VOJIŠTE

•Bilanca ustaničke 1941. godine u Hrvatskoj bila je zapažena. Borbe su se proširile na skoru cijelu Hrvatsku, istina različitog intenziteta i obima. Za šest mjeseci ustanka na teritoriju Hrvatske, uz ostalo, organizirano je 150 odreda i 18 samostalnih bataljuna. Bilo je oko sedam tisuća partizana

Uvijeme kada su fašističke sile bile na vrhuncu svoje moći – njemačke i satelitske armije napadale su Moskvu i Lenjingrad, Englezzi se u Libiji s krajnjim naporima odupirali njemačko-talijanskoj ofenzivi, a Japan nakon napada na SAD munjevitim nastupanjem za nekoliko mjeseci okupirao golema prostranstva na Dalekom istoku i Pacifiku – u Jugoslaviji, u središtu fašističke europske tvrđave, općenarodni ustanak prerastao je u novo ratište antifašističke koalicije.

Odgovor okupatora i vlasti NDH na ustanak u Hrvatskoj nije bio u početku svrshodan. Svi su u strateškoj domeni bili iznenadeni. Potvrda tome je činjenica da nije bilo uputa za suprotstavljanje ustanku. Tješili su se mišlju da je to »lokalna pobuna«. Otuda proizlazi da nisu imali za ustaničku situaciju pripremljenih vojnih jedinica. Za brzu likvidaciju ustanka trebale su manje, dobro opremljene i pokretne jedinice, a oni to nisu pripremili. Imali su samo statične jedinice, posade, vezane za kasarne i garnizone. Zločinom nad civilima nije se mogao spriječiti ustanak. To je djelovalo suprotno. Zločin je poticao narod na ustanak, na oružani otpor.

Ratna povijest NOR-a nije registrirala nijednu veću operaciju okupatorskih vojski i kvislinga, iako je bilo do 150 tisuća talijanskih i njemačkih vojnika i 115 tisuća vojnika NDH (u domobranstvu 92.000, u ustaškoj vojsci 15.000, a u oružništvu 8.000 vojnika). Neprijatelj je najviše primjenjivao vojne ophodnje, tzv. kaznene ekspedicije. Iza sebe su kaznene ekspedicije ostavljale zločin i palež-pustoš, orijentirajući se najviše protiv civilnog stanovništva. Dugo su se osjećali inferiorni, naročito Talijani, u direktnom vojnem sudaru, pa su ga izbjegavali koliko su god mogli.

BILANCA PRVE RATNE GODINE

Bilanca ustaničke 1941. godine u Hrvatskoj bila je zapažena. Borbe su se proširile na skoru cijelu Hrvatsku, istina različitog intenziteta i obima.

Postupno se narod pokretao na ustanak i oružano suprotstavljanje okupatoru i vlasti NDH. Počele su i manje borbe protiv četnika Draže Mihailovića u Kninskoj krajini. Početni problemi, razne devija-

cije, određena nesnalaženja i kojekakva očekivanja, postupno su nestajala. Oružane snage NOP-a Hrvatske stvarale su se u krajnje teškim političkim i vojnim uvjetima. Osim one situacije u Dalmaciji, neprijatelj nije nigdje ozbiljnije ugrozio partizanske jedinice, kako se to dogodilo u Srbiji, Crnoj Gori i u Hercegovini. Šarolikost vojne organizacije, normalna pojava svakog ustanka, je prošlost, a vrhovno vojno zapovjedništvo – Glavni štab NOPO Hrvatske, dobilo je najprikladniji oblik; uspjelo rješenje.

Za šest mjeseci ustanaka na teritoriju Hrvatske, uz ostalo, organizirano je 150 odreda i 18 samostalnih bataljuna. Rasformiran je ili ukinut najveći broj ustaničkih jedinica. Ostalo je na kraju 1941. godine samo osam, ali većih partizanskih odreda i sedam samostalnih partizanskih bataljuna. Bilo je ukupno 6.500 do 7.000 partizana. Nije to neka impozantna brojka, ali govori mnogo s obzirom na stanje u kojem se nalazila Hrvatska 1941. godine.

Bio je to siguran početak, garancija nastavka u 1942. godini. Dobijena je osnova da se može nastaviti NOR, preduvjet bolje budućnosti. Za budućnost NOR-a u Jugoslaviji, posebno u Hrvatskoj, povjesno je presudna činjenica da se iz stoljetnog sna na teritoriju Hrvatske pojavila prvi put narodna, antifašistička i oslobođilačka vojska. Pojavilo se hrvatsko vojište, dio općejugoslavenskog ratišta. Po Karlu von Klausewitzu »jedan takav dio ratišta nije samo komad cjeline, već samo cjelina za sebe. Ta cjelina utiče na promjene koje se dešavaju na ostalom ratištu. Armija je ona masa oružanih snaga koja se nalazi na jednom istom vojištu. Ona ima zaštićene bokove i time svoju samostalnost.«

Takva je bila Hrvatska na kraju 1941. godine.

Krizna situacija, koja je zahvatila Srbiju i Crnu Goru, imperativno je nalagala da se osmisli budući trend razvoja NOR-a. Crta krznog područja išla je istočno od središnje Bosne prema Hercegovini. Najteže je bilo što je istočno od te crte za duže razdoblje izgubljena skoro cijela Srbija i Crna Gora, a nekog ustanka još nema ni u Makedoniji. Ratuje se najviše zapadno od te crte, po zapadnoj Bosni, Hrvatskoj i Sloveniji.

U vojnoj je domeni zapažen sastanak CK KPJ u Drenovi kod Prijepolja u San-

džaku, 7. prosinca. Uz ostale, iz Hrvatske prisustvovali su Tito i Ivo Lola Ribar. **Donijete su kapitalne odluke: prvo, da se vrhovno vojno zapovjedništvo Narodnooslobodilačke vojske podijeli na dva dijela i drugo, da se potpuno reorganiziraju vojni sustavi partizanske vojske, da se osnuju jedinice za manevriranje operativnog značenja – prve brigade.**

U početku, do tada, u vojnom zapovjedništvu nema nekih razlika između Politbiroa CK KPJ i Vrhovnog štaba. Članovi Politbiroa CK KPJ bili su ujedno i članovi Vrhovnog štaba. Znači, na jednom mjestu političko i vojno rukovodstvo. Nije iznenadujuće jer je to načelna praksa u svim vrhovnim zapovjedništvima. Oni su spoj operative i politike, sve drugo još nije prisutno, postupno se stvaralo. Ista je u početku bila i situacija u Glavnom štabu NOPO Hrvatske.

DVA DIJELA VRHOVNE KOMANDE

Vrhovno vojno-političko rukovodstvo NOR-a Jugoslavije u zapadnoj Srbiji zamalo nije stradalo kod Užica u studenom 1941. godine, uspjelo se prebaciti u Sandžak. U Drenovi se postavilo pitanje – kako dalje djelovati u vrhovnom zapovjedaju? *Odlučeno je da se ono podijeli na dva dijela – prvi bi dio ostao u Sandžaku i istočnoj Bosni s Titom, a ustrojen je drugi dio Vrhovne komande – operativni dio, sa svim prerogativima političkog rukovodstva i vojnog zapovijedanja i šalje ga se u Zagreb, u zapadne dijelove zemlje, tamo gdje nema krize. Upućena su dva iskusna i najistaknutija člana Politbiroa i Vrhovnog štaba Edvard Kardelj i Ivo Lola Ribar.*

Ovakva je odluka donijeta radi toga što u zapadnim dijelovima zemlje nema ni političke ni vojničke krize. Ima teškoća, ima problema. Tito stalno inzistira kod rukovodstva NOP-a Hrvatske na masovnjem angažiranju naroda u borbi protiv okupatora i njegovih pomagača. Zagreb je odabran, bez obzira što se tu nalazi vrhovna vojna i politička vlast NDH, snažan aparat Wermachta, velika vojska i još veća obavještajna služba itd., - jer se nalazi u središnjoj zoni zapadnog dijela jugoslavenskog ratišta. Tu je iskusni ilegalni aparat

Vrhovni komandant Tito vrši smotru Prve proleterske brigade u Bosanskom Petrovcu, 7. studenoga 1942. godine

NOP-a, radio-veza s Moskvom (druge s Londonom i Kairom još nema), pogodne su komunikacije u svim smjerovima, blizu su Slovenija i zapadna Bosna. Iz Zagreba se ilegalno lakše kretalo za Sarajevo i za druga mjesta, prema Beogradu, jer je zapadno od Drine vlast NDH.

Izbor kadrova za zapovjedni dio Vrhovnog štaba u Zagrebu bio je optimalan: Kardelj, Slovenac, iskusni revolucionar, poslije Tita najspremniji za kreiranje ratne politike NOR-a, već je bio u ustanku u Sloveniji i Hrvatskoj; iako mlad, Ivo Lolo Ribar dobro se snalazio, Tito ga je visoko cijenio i imao u njega povjerenje, a uz to je iz ugledne hrvatske porodice Ribara iz Karlovca, rođen u Zagrebu, Hrvat. Tito je mogao poći u Zagreb, a Kardelj i Lolo ostati u istočnoj Bosni. Ali to nije u njegovom konceptu, jer je smatrao da se vrhovni zapovjednik mora nalaziti na fronti, na bojišnici, blizu najtežeg dijela ratovanja. Tome je Tito ostao dosljedan cijelog rata.

Druga se odluka odnosila na potpuni zaokret u domeni vojnog organiziranja – prelazak vojske od statične, teritorijalne, na pokretnu, operativnu vojsku, uz uvažavanje i zadržavanje partizanskih odreda kao teritorijalnog dijela oružanih snaga. Ovim se prvi put u NOR-u javljaju dva dijela vojske, jedan za vođenje operacija bilo gdje prema zapovijedi, a drugi za vođenje borbe samo na svojoj teritoriji.

PRVA PROLETERSKA BRIGADA

Tko je sve ovo osmislio vojna povjesna znanost još nije definirala, ali je bio razuman čin, označio je početak racionalnog okreta, dobar put za izlazak iz krize. Tito je u Drenovi iznio ideju tog zaokreta i ona

je prihvaćena. Poslije je izdao zapovijed da se osnuje Prva proleterska narodno-slobodilačka udarna brigada. Zapovijed je datirana 21. prosinca 1941. godine, s potpisom CK KPJ i VŠ NOPOJ, ali kao »rješenje« a ne zapovijed.

S formiranjem 1. proleterske narodno-slobodilačke udarne brigade počinje novo razdoblje u NOR-u, koje traje, kao razdoblje brigade skoro godinu dana, do početka studenog 1942., sve dok se nisu na fronti valjano testirale njene prednosti i značenje. Počelo je u Rudom 22. prosinca 1941., a zahvatilo je Hrvatsku u ljeto 1942. godine. Brigada je formirana od najboljeg ljudstva, dobrotoljaca, jakog sastava (1.500 boraca), u početku sa skromnim sredstvima podrške i logistike, prvenstveno namijenjena djelovanju samostalno.

Zašto je Vrhovni štab NOPOJ-a izabrao formaciju brigade, a ne puka (pukovnije)? U čemu je razlika? Razlika postoji. *Brigada je više združena taktička jedinica, ali na prvom mjestu da djeluje samostalno, dok se puk najviše nalazi u sastavu divizije.* Takve su jedinice bile nužno potrebne rukovodstvu NOP-a jer se pomoću brigade namjeravalo preokrenuti postojeću situaciju i iz defenzive preći na ofenzivna djelovanja. Zato je ona organizirana i postavljena da se pokrene rat ofenzivnim djelovanjem, a ne pasivnim čekanjem udara protivnika, što se dogodilo u zapadnoj Srbiji, krajem 1941. godine. Tražilo se pokretno djelovanje, manevriranje kuda je potrebno, izvan matičnih teritorija i ratovanja na smjenu, a to je sve sušta suprotnost onoj strukturi vojske, koj je bila do tada. U političkoj domeni brigade su imale velikog utjecaja na narod, pokretali ga u borbu, politički su djelovale svuda, bitno za tadašnju situaciju. U 1. proleterskoj brigadi bilo je i 19 Hrvata, a na Sutjesci (svibanj-lipanj 1943.) 480.

Predviđeno je da se u Hrvatskoj i Bosni osnuje po jedan proleterski bataljun koji je trebao ući u 1. proletersku brigadu.

U svim vojnim jedinicama, od antičke do suvremenog doba, postojele su specijalne jedinice s posebnim titularom. Tito je uveo titular »proleterska« i »udarna«. Naziv »proleterska« u NOVJ-u bio je sinonim elitnih jedinica, počast za junaštvo, stvarale su se kao posebne jedinice, najkvalitetnije u borbi i, obično su se angažirale tamo gdje je bilo najteže. Zato Tito, 22. prosinca 1941. godine, javlja crnogorskom rukovodstvu NOP-a da je Prva proleterska brigada udarna »koja će imati uvijek da rješava najteže zadatke«.

U suštini, kada se otklone političke primjese, u NOVJ-u, pa i u NOV Hrvatske, proleterske brigade su bile identične ili dosta slične vojnim jedinicama elitnih sustava u drugim vojskama, različitog naziva, kao npr. garda, gardijska brigada itd. Poznato je da su se prve gardijske jedinice pojavile u Francuskoj revoluciji, ima ih Napoleon, Prusija, Velika Britanija, Crvena armija, Američka armija, Hrvatska vojska u domovinskom ratu... – sve su specijalne jedinice, elitni sastavi, za izvršenje u ratu najtežih zadataka.

SUGESTIJA KOMINTERNE

Osnivanje 1. proleterske NO udarne brigade, kao i drugih brigada tokom 1942. godine, može se zaključiti da nisu u korelaciji s »prestankom rata« niti »druge etape revolucije« i »lijevog skretanja«, nego su nasušna potreba preokreta situacije na jugoslavenskom ratištu, dograđivanje vojnog sustava za uspjelije vođenje rata. U toj bitnosti, stvaranje brigada bilo je nagovještaj novoga.

Što se tiče početnog osnivanja proleterskih brigada, povjesno stoji da su do 12. kolovoza 1942. godine 3. sandžačka i 4. i 5. crnogorska nosile naziv »proleterska«. Od tog dana one su zadržale samo naziv udarna. To su CK KPJ i VŠ učinili na sugestiju Kominterne, mada nerado. Tito je 12. kolovoza 1942. godine uputio Moskvi depešu u kojoj je, između ostalog stajalo:

»Mi se slažemo sa Vama da brigade treba nazvati samo udarnim, a ne proleterskim. Proleterskim će ostati samo 1. i 2. brigada čiji je sastav pretežno od radnika.«

Međutim, Tito se malo držao ovoga što je javio Moskvi, jer je uskoro, početkom studenog 1942. godine 1. i 2. diviziji dao naziv »proleterska«, a sve brigade u tim divizijama postale su također proleterske.

N. A. – B. M.

PARTIZANSKA BOLNICA NA KALNIKU

•Bolnica je 23. rujna 1943. godine prestala s radom zbog iznenadnog napada ustaške bojne. U bolnici je u to vrijeme bilo 93 ranjenika i ostalog osoblja, od kojih se 79 spasilo bijegom, a 14 teže ranjenih je mučki ubijeno

Od početka ustanka u Hrvatskoj osnivaju se u zabačenim selima i teško pristupačnim šumama i planinskim predjelima stacionari s izgrađenim konspirativnim podzemnim skloništima u kojima su se sklanjali i liječili ranjenici i bolesnici. Malobrojni, ali hrabri i požrtvovni sanitetski kadrovi – liječnici, studenti medicine i bolničari partizani – stvorili su sanitetsku službu u partizanskim jedinicama pri samom njihovom formiraju. Tako je bilo i na Kalničkom gorju.

Kada je u proljeće 1943. godine stvoreni manji slobodni teritorij unutar Kalničkog gorja, pristupilo se izgradnji bolničkog stacionara u šumi Rijetko brdo (kota 340), nedaleko zaseoka Stupe. Kapacitet stacionara bio je oko 40 ležajeva. Izgrađeni su samo provizorni objekti – naglašava dr. Krešimir Švarc, dugogodišnji liječnik i kroničar, te ističe veliku ulogu dr. Jelke Vesenjak, koja je rukovodila radom partizanske bolnice na Kalniku.

Doktorica Jelka

Doktorica Jelka Hirjan-Vesenjak uključila se u revolucionarnu aktivnost još kao srednjoškolka. Kada je 1942. godine postala liječnica, danju je radila u varaždinskoj bolnici, a noću liječila partizane na Kalniku. Nakon oslobođenja, uz ostalo je bila profesor na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, znanstveni radnik, a o ratnim danima, uz ostalo je kazivala:

- Moj zadatak u varaždinskoj bolnici

bio je da izmučene naše simpatizere od strane policije što duže zadržim na liječenju. Također, slala sam lijekove i sanitetski materijal borcima na Kalnik. Noću smo se mi komunisti sastajali na varaždinskom groblju, gdje smo dogovarali akcije. Bilo je noći kada sam u naprtnjaču stavila najnužnije instrumente, biciklom se odvezala do sela Kućan u čijem je mlinu bila partizanska baza i odatle me kurir vodio u kalničke šume, gdje sam vršila amputacije ruku i nogu. Radila sam običnom pilom za drva. Već ujutro, bila sam na radnom mjestu u bolnici u Varaždinu...

U srpnju 1943. godine policija je uhapsila Jelkinog kurira. Već sutradan, po partijskoj direktivi Jelka je prebačena na Kalnik, gdje je rukovodila radom partizanske bolnice. Bila je jedini liječnik s desetak djevojaka iz kalničkih sela koje je ospozobila za bolničarke. Bolnicu su osiguravala tri stražara. U kolovozu 1943. godine dva aviona su bombardirala položaj bolnice. Neprijatelj je otkrio lokaciju bolnice – negdje je pukla karika u lancu konspiracije. Srećom, nijedna bomba nije pogodila cilj. Kasnije se doznao da je pilot, jedan domobrani kapetan, bio simpatizer partizana. Sve je bio iz aviona i namjerno je zaobilazio cilj. Bacao je bombe unaokolo.

Početkom rujna 1943. godine jače neprijateljske snage napale su bolnicu. Tko je mogao hodati – pobegao je! Sve nepokretne, njih četrnaest, poubijali su. Bijegom se spasilo 79 ranjenika i osoblja

(među njima i dr. Jelka), koji su nakon dva dana tumaranja i lutanja kalničkim šumama, dok ih nisu pronašle partizanske jedinice – smješteni u novu, još nedovršenu bolnicu u Gabrinovcu. U međuvremenu, doktorica Jelka se oporavila od zarazne bolesti i otišla je put Bilogore, pa u Moslavvinu, da bi se opet vratila na Kalnik. Tih dana, u izlogu varaždinske ljekarne pojavila se fotografija mlade liječnice s potpisom: »I ovu smo banditkinju uhvatili!«

Naravno, bila je to laž.

Bolnička mreža

Inače, prva partizanska bolnica s vlastitom službom opskrbe i vlastitim osiguranjem u Narodnooslobodilačkom ratu Hrvatske, izgrađena je u toku jeseni i zime 1941. godine na Petrovoj gori a u svom sastavu imala je prostoriju za operacije, tri bolesnička odjela i pet zemunica za sklanjanje ranjenika i bolesnika. U prosincu 1941. godine organizirana je i partizanska bolnica u selu Krbavici u Lici. U toku 1942. godine stvorena je u Hrvatskoj čitava mreža partizanskih bolnica. Tako su na području Korduna, Banije, Like, Gorskog kotara, Hrvatskog primorja i Žumberka djelovale 27 bolnica s oko 1200 ranjenika i bolesnika. U Slavoniji radile su 4 bolnice s oko 300 kreveta i brojni stacionari u planinama i šumama, dok su na području IV. Operativne zone (Dalmacija) postojale 4 bolnice s preko 850 kreveta. Centralne bolnice bile su u Bijelim potocima (200 kreveta), na Petrovoj gori (100 kreveta) i u Dobrom Selu u Lici (120 kreveta).

Glavni štab Hrvatske 6. prosinca 1942. godine regulirao je sanitetsku službu u operativnim jedinicama te odredio strukturu, zadatke i opremu sanitetske službe: u svakoj četi i bataljunu postoje bolničar, njegov pomoćnik i 4 nosača ranjenika; u brigadi referent saniteta, mobilna kirurška ekipa, divizijska prihvativa bolnica, divizijska apoteka i divizijski sanitetski vod (sa 10-20 bolničara). Propisan je način djelovanja sanitetske službe u borbi te predviđeno da se lakši ranjenici i bolesnici zadržavaju u divizijskoj prihvativoj bolnici, a teže po pruženoj pomoći upućuju u teritorijalne bolnice.

Naredbom Glavnog štaba Hrvatske 7. prosinca 1942. godine, reorganizirana je bolnička služba: sve bolnice na teritoriji komande područja objedinjene su u jednu vojno-partizansku bolnicu, s tim što su dotadašnje bolnice nastavile svoje djelovanje, ali su doble status odjeljenja bolnice.

B. M.

Uređeno spomen-područje partizanske bolnice u šumi Stupe na Kalniku

TRAFIKA JE PALA

Sestre Baković poznavale su gotovo sve komuniste, partiske rukovodioce, mnogo antifašista i simpatizera. Umrle su u najstrašnijim mukama, ali nikoga nisu izdale. Od 1939. godine držala je Zdenka Baković trafiku u Nikolićevoj (Teslinoj) ulici 7. Pomagali su joj sestra Rajka, studentica filozofije, i mlađi brat Mladen. Trafika je uskoro postala sastajalište komunista. U trafici su se ostavljale poruke, listovi, paketi, ugavarali se sastanci.

Ljeti 1941. godine, rekao je Zdenki Rade Končar:

- Trafika će biti isključivo partiska veza. Neka drugovi više ne dolaze. Neka trafiku ne upotrebljavaju za sitne zadatke.

Ali ovamo dolaze i njemački oficiri – napomenula je Zdenka.

- Ne smeta. Radite oprezzo, a njihova prisutnost može vam i koristiti – odgovorio je Končar.

Hana Pavelić održavala je vezu između trafike i Centralnog komiteta. Zdenka i Rajka radile su vrlo spretno. Dok bi jedna s njemačkim oficirima razgovarala, druga bi primala kurire, preuzimala pakete s hranom, odjećom i obućom, oružjem i municijom, lecima i štampom. Naručivale su papir, matrice za umnožavanje, boju, tintu, razni pisači materijal za ilegalne štamparije u Zagrebu i vani. Mala prostorija iza trafike postala je skladište ilegalnog materijala. Sve se to zbivalo u prisutnosti njemačkih oficira, koji nisu ni slutili da nehotice štite trafiku. Ustaše su mislili da trafiku iskorištavaju njemački oficiri za svoje veze.

Od dvadesetog na dvadeset i prvi prosinca 1941. godine oko dva sata noću stao je auto pred kućom u Gundulićevoj ulici broj 51. Lupanje pred vratima i oštra zvonjava probudili su ukućane. Upala su tri agenta s revolverima. Nisu u stanu izvršili premetačinu. Ponijeli su ključeve od trafike.

OSUJEĆENA ZASJEDA

- Trafika je provaljena! – s užasom su mislile sestre i brat. Agenti su ih odveli, a jedan je ostao u stanu. Ujutro, ukućani su dvorkinju Slavku kriomice poslali u trafiku da vidi što se događa. Slavka se ubrzo vratila.

Zdenka Baković

– Zdenka je u trafici – šaptala je uzbudeno. – S njom su dva detektiva. Jedan sjedi u trafici a drugi je sakriven u skladištu iza zavjese.

- Zasjeda... – protrnuli su.

Drugovi, koji su u to vrijeme s mnogo opreza dolazili na sastanke, pa tako i u trafiku, uvijek spremni na neugodna i opasna iznenađenja, odmah su na Zdenki vidjeli promjenu. Brzim pogledom pokazala je agenta, koji je sjedio za stolićem. Drugovi su shvaćali – upravo su osjećali da je tu zasjeda. Kupovali su cigarete, šibice, razglednice, mirno plaćali i

polako odlazili. Odmah su obavještavali dalje da je trafika provaljena.

Drugo jutro odnijela je Slavku hranu. Brzo se vratila.

- I danas je Zdenka u trafici – rekla je. – Poručuje vam da ih je pod užasnim mukama odao neki mlađi kurir, kod njega su našli mnogo pošte.

- Danas je Rajka u trafici – izvještavala je Slavka dvadeset i trećeg. – Užasno izgleda... ovo vam šalje. Utisnula je Jerku papirić u ruku. »Strašno me muče, ne mogu više. Što da radim?« pisala je Rajka. Slavka je odnijela Jerkov odgovor:

»Drži se hrabro. Ništa nemoj govoriti.«

- I danas je Rajka – govorila je Slavka dvadeset i četvrtog. – Strašno izgleda. Onesvještava se.. Rekla mi je da ih u zatvoru stalno čuvaju da se ne bi ubile.

Na Božić je trafika bila zatvorena. I slijedeći dan također. Strah i neizvjesnost mučile su majku i brata. Dvadeset i šestog po podne netko je pozvonio. Jerko je upravo bio na hodniku i otvorio vrata. Pred vratima je stajao nepoznat čovjek i brzo šapnuo:

- Ja sam sa sudske medicine. Zdenka

– Sestre Baković su uhapsene! – brujalo je u Zagrebu među komunistima 21. prosinca 1941. godine. Tridesetog prosinca 1941. godine pokopane su sestre Baković: dvadesetčetverogodišnja Zdenka i dadesetjednogodišnja Rajka

je mrtva. Kod nas je na prosekturni... Bacili su je s četvrtog kata iz Zvonimirove ulice 2, iz ustaškog redarstva... Jučer... Pobrinite se za sprovod.

Otrčao je prije nego što je došao agent iz sobe.

KOBNA CEDULJICA

Uvečer je ponovo netko zvonio. Netko nepoznat i nepotpisan javlja na ceduljici: »Rajka je na Božić dovedena u bolnicu na Vinogradskoj cesti. Umire.«

Slavka je otišla u bolnicu i posjetila Rajku. »Užasno izgleda! Sva je crna, otečena, krvava...«, šaptala je Jerku.

Dvadeset i osmoga o podne ponovno je zvonio stražar. Dao je ceduljicu na kojoj je pisalo:

»Jučer, 27. XII. 1941. umrla je Rajka u bolnici.«

- Kako da kažem mami? – mučilo je Jerka.

Za pogreb se pobrinula Slavka. Majka i brat nisu mogli na sprovod – bili su u kućnom zatvoru.

- Zdenku sahranjuju, a Rajka se muči. Koju da više žalim? Živu ili mrtvu? – neprestano je tiho stenjala majka.

Kad se Slavka vratila s pogreba blijeda, zaplakana, potresena, upitala je majku s tihim očajem:

- Kakav je bio pogreb moje Zdenke, hrabre moje kćerke?

- Gospodo! – zaplakala je Slavka. – Nije jedna, nego obadvije! Obadvije kćerke smo vam pokopali!

Majka se naglo digla i pritisla rukama prsa, koja su se teško nadimala. Gledala je neko vrijeme Slavku kao da sablast gleda, a onda tiho rekla:

- Bolje u grobu nego u rukama ustaša.

Slava Ogrizović

(Autorica je otišla u partizane u siječnju 1944. godine, nakon što je njezin muž Bogdan – sin hrvatskog pисца Milana Ogrizovića, obješen u zagrebačkoj Dubravi)

KORČULA IH NE ZABORAVLJA

Pred spomen-pločom u centru grada Korčulani su sa svojim ratnim priateljima i suborcima i ove godine osvježili uspomenu na krvavi Božić 1943. godine, kada su branili otok od nadmoćnog neprijatelja, pred kojim su se uz velike žrtve morali povući.

U pet dana borbi pогinulo je 500 branitelja, 300 ranjeno, a 200 odvedeno u njemačko ropstvo. Branitelji su protiv sebe imali 3000 pripadnika poznatih njemačkih vojnih jedinica 7. SS, 118. SS i diviziju »Princ Eugen«, potpomognutih zrakoplovstvom, mornaricom i tenkovima. A branitelji, djevojke i mladići Korčule, u svojoj 13. dalmatinskoj brigadi i Korčulanskom odredu željeli su obraniti svoj otok i svoj dom, više svojim srcem nego li nedovoljnim naoružanjem. U obrani Korčule sudjelovali su i djelovi Prve dalmatinske brigade, koji su tijekom desanta došli sa Hvara u pomoć Korčulanima.

Pomoć prekomoraca

Pred desant, na Korčulu je kao pomoć stigla i Prva i djelovi Treće prekomorske brigade, njih 950 boraca. Stigli su iz Južne Italije i zato su nazvani prekomorcima.

Borci u tim brigadama bili su antifašisti koje su Mussolinijeve fašističke vlasti internirale i zatočile u svojim logorima. Bili su zatočeni jer se nisu slagali s fašističkim režimom, ili kao patrioci koji su

težili za svojom nacionalnom slobodom u Sloveniji i Istri.

Bilo je među tim borcima, Slovincima i Hrvatima iz Istre i primorske Slovenije i crnogorskih i židovskih interniraca. Iz logora ih je oslobođila saveznička vojska nakon kapitulacije Mussolinijevih fašista, a oni su izabrali odlazak među Titove partizane.

Upravo su borci prekomorskih brigada podnjeli najveću žrtvu u obrani otoka. Pогinulo ih je 350 tih božićnih dana.

Zaljubljenici slobode

Dok je iza korčulanskih boraca stajao mjesec borbenog iskustva u obrani Pelješca u listopadu 1943. godine, prekomorci su bili bez ikakvog vojnog iskustva, obućeni u lijepu britansku uniformu i nedovoljno naoružani. Idealisti, zaljubljenici slobode koji u talijanskim logorima godinama nisu imali, branili su slobodu tada na Korčuli. Branili su slobodu Korčula kao da brane slobodu svojih domova.

Oslobođeni zatočenici, umjesto da kraj rata dočekaju u miru savezničkih vojnih baza, dolaze na Korčulu, bore se u partizanskoj vojsci s Korčulanima i na Račiću, Pupnatu, Klupcima, Dubovu, Kapiji, mučenički masovno pogibaju.

Njihova žrtva za Korčulu postaje zalog njezinog moralnog opstanka. Nikada prije, a niti poslije u povijesti Korčule, ovako velika vojna jedinica nije došla u pomoć

♦Zajedno s ratnim prijateljima i suborcima Korčulani evociraju uspomene na 350 poginulih boraca prekomorskih brigada, s kojima su branili otok od brojčano i oružano nadmoćnog njemačkog okupatora

otočanima u obrani njihovih domova.

Prekomorci koji su preživjeli poraz na Korčuli, povukli su se na Hvar, a zatim preko Visa u sastavu 8. dalmatinskog korpusa bojevali po Dalmaciji, Krajini, Lici, sve do svojih domova u Istri, Sloveniji i Trstu u svibnju 1945. godine.

Biblijska žrtva

Puno je grobova prekomoraca ostalo po hrvatskim bojištima. Puno, možda već uništenih spomen-ploča, obilježava njihovu biblijsku žrtvu.

Godinama kasnije dolazili su prekomorci sa svojim obiteljima obići Korčulu. Obilazili su Korčulu i sjećali se krvavog Badnjaka i Božića 1943. godine. Bila im je čast što je glavna ulica u Borku nosila ime njihovih brigada, radujući se da ime žrtava njihovih drugova na Korčuli nikada neće biti zaboravljena. A trebao je samo jedan politički preokret u vlasti da se spomen na njih jednostavno ukine, a ulica koja je nosila njihovo časno ime preimenuje.

Korčula se u tom vremenu sramila pred svojom budućnošću, jer je gradska vlast željela da se zaboravi dio njezine časne prošlosti.

Vjerujemo da je u vremenima kada je bilo moderno skidati ili uništavati spomenike koji su podsjećali na partizane, spomen-ploča prekomorcima skinuta onako usput, u paketu s drugima. Jer, da su znali što simbolizira spomen na prekomorske brigade, nikad je Korčulan, koji misle da to jesu, ne bi dirali.

Svi su se partizanski spomenici na Korčuli mogli uništiti ili preimenovati, ali spomen na časne borce prekomorskih brigada nisu smjeli.

Korčulanski antifašisti, podižući ponovno spomen-ploču u čast boraca prekomorskih brigada, pružili su mlađim generacijama mogućnost da saznaju svoju povijest. Poštivajući žrtvu tih hrabrih ljudi, Korčulanji su potvrdili da su građani svijeta, kao što su bili oni koji su branili slobodu otoka 1943. godine i za nju dali svoj život.

Ivo Milat,

član Udruge antifašističkih
boraca i antifašista Korčule

Borci prekomorske brigade u pokretu, potkraj 1943. godine

•Polovicom iduće godine bit će objavljena nova knjiga o životu i djelu narodnog heroja Josipa Kraša koju će izdati Savez antifašističkih boraca i antifašista RH

Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske i Udruga antifašističkih boraca i antifašista grada Ivanca organizirali su 18. studenog ove godine u tom zagorskom gradiću Okrugli stol o temi »Život i djelo Josipa Kraša narodnog heroja«.

O liku, djelu, značaju i ulozi Josipa Kraša u radničkom revolucionarnom pokretu, te jednom od organizatora ustanka naroda Hrvatske 1941. godine govorili su istaknuti povjesničari, predstavnici Saveza antifašističkih boraca i antifašista i njegovi suborci.

Kraš je rođen 1900. godine u Vugrovcu kod Ivanca. Bio je istaknuti politički radnik i vođa sindikalnog pokreta, član KPJ od 1919. godine. Od 1926. do 1928. bio je tehnički rukovodilac »Borbe« i urednik rubrike radničko-seljačkih dopisa. Bio je izložen stalnim progonima, a uhapšen je 1929. godine. Sud za zaštitu države osudio ga je na pet godina robije koju je izdržavao u Sremskoj Mitrovici.

Poslije izlaska iz tamnice nastavio je političkim radom, a na Kongresu KPH 1937. godine izabran je za člana, a potom i za organizacionog sekretara CK KPH. Bio je izabran i za člana Privremenog rukovodstva KPJ i 1939. godine za člana CK KPJ. Na čelu radničkog pokreta u URS-ovim

Život i djelo Josipa Kraša

Pred rodom kućom Josipa Kraša

sindikatima pokrenuo je i list »Radnik«, organizirao je niz štrajkova i demonstracija. Ponovo je bio uhapšen i zatvoren u Lepoglavi 1939. i 1940. godine.

Sve do okupacije djelovao je u ilegali, a 1941. godine odlazi na Kordun gdje je organizirao i rukovodio narodnim ustankom. U oružanom sukobu s ustašama poginuo je 18. listopada 1941. godine.

Na Okruglom stolu, koji je održan pod pokroviteljstvom Poglavarstva Grada Ivanca, izlagali su predsjednik UABA Ivana Dragutin Turčinec, član Savjeta SABA RH dr. Đuro Zatezalo, potpredsjednica SABA RH dr. Vesna Čulinović - Konstantinović, član Savjeta SABA RH prof. dr. Branko Dubravica, general u miru Rade Bulat,

potpredsjednik SABA RH Josip Skupnjak, potpredsjednik SABA RH Vinko Šunjara, prof. dr. Krešo Pažur i predsjednik ABA Lepoglava Gojko Matić.

Dogovoreno je da će poslije Okruglog stola biti izdana nova knjiga o Josipu Krašu u kojoj će biti objavljena i izlaganja s ovog skupa. Izdavač će biti Savez antifašističkih boraca i antifašista RH, a za izdavača je imenovan predsjednik SABA RH Krešimir Piškulić.

Formiran je Izdavački odbor i Redakcijski odbor na čelu kojih su dr. Đuro Zatezalo i dr. Branko Dubravica, dok će Juraj Hrženjak biti glavni urednik. Knjiga će, kako se predviđa, biti izdana polovicom iduće godine.

S.T.

Priznanje

Zahvalnice za monografiju

Predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista RH Krešimir Piškulić uručio je zahvalnice za doprinos izdavanja, tisku i promociji monografije o Većeslavu Holjevcu. U prisustvu čelnih ljudi SABA na prigodnoj su svečanosti to priznanje primili Davorin Spevec, Tomislav Blagajić i Jelena Nenadić iz Zagrebačkog velesajma, Nikolina Obradović iz protokola Gradskog poglavarstva i djelatnici tiskare »Multigraf« Veljko Repar i Katarina Belanović.

Svečanost u prostorijama SABA RH

DUG PREMA ŽRTVAMA

•Predloženo da se spomen-područjima proglaše Kresini, Brgudac, Šaini i Podhum kraj Rijeke, u kojima je u II. svjetskom ratu bez krivnje masovno stradalo nevino sanovništvo

Na komemoraciji pred spomen-kosturnicom u koju su položeni posmrtni ostaci mještana stradalih u masakru njemačkih okupatora 7. listopada 1943. godine u Kresinama, potpredsjednik SABA RH **Miljenko Benčić** založio se da se sljedeće godine, uz 60. godišnjicu Mirovne konferencije održane u Parizu, koja je konačno donijela mir na ovom području, proglaši spomen-područje kresinskih žrtava.

Prema Benčićevim riječima, predsjedniku Stjepanu Mesiću predana je inicijativa da se posebno obilježe mjesta na kojima je u II. svjetskom ratu stradalo civilno stanovništvo bez krivnje. Uz Kresine bi spomen-područje još trebali postati Brgudac, Šaini i Podhum kraj Rijeke.

U listopadu 1943. godine u tzv. Romelovoju ofenzivi

Nijemci su najžešće udarili po pazinskom kraju, centru narodnjaštva i rujanskih odluka o pripojenju matici domovini. Tog kobnog dana, 7. listopada, kada je ofenziva već bila pri kraju, jedna neprijateljska jedinica - iako ničim izazvana - iskoristila je priliku za zvјersko iživljavanje nad spomenutim selima i njihovim nemoćnim stanovalnicima. Među stradalima najviše je bilo žena, staraca i djece, a od zapaljenih sela ostala su zgarišta.

Kao svoj ljudski i moralni dug prema žrtvama, sudionici komemoracije u Kresinama odali su počast i položili cvijeće kod spomenika na ulazu u mjesto, na kojem su ispisana imena svih žrtava stravičnog zločina, podsjetivši da je od 88 žitelja tog mesta prije nemilog događaja preživjelo svega njih 44.

A.Z.

Komemoracija kod spomen-kosturnice u Kresinama u koju su položeni ostaci nevinih žrtava

Na osnovi članka 31. točke 8. Statuta Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, Predsjedništvo SABA RH na 5. sjednici održanoj 26. listopada 2006. godine donijelo je

ODLUKU o visini i načinu raspodjele članarine u Savezu antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske za 2007. godinu

Članak 1.

Članovi SABA RH plaćaju godisnju članarinu počevši od 01. siječnja 2007. godine **20,00 - 50,00 kuna**.

Godišnja članarina može biti uplaćena odjednom ili u dvije rate, tj u siječnju prva polovica, a u lipnju mjesecu druga polovica.

U slučaju odsutnosti člana SABA i drugih opravdanih razloga, članarina se može uplatiti i poslije navedenih rokova, tj. tokom čitave godine.

Članovi slabih materijalnih prilika mogu uplatiti i simboličan iznos.

Predsjedništva SABA RH, županija, gradova i općina mogu odlučiti da članarina u 2007. godini bude manja od predloženog iznosa u ovoj odluci.

Članak 2.

Od prikupljenog iznosa članarine 85% ostaje županijskoj zajednici UABA, gradskoj ili općinskoj udruzi ABA. Odluku o međusobnoj raspodjeli donosi Predsjedništvo županije nakon prethodno usuglašenog prijedloga svih navedenih udruga. Od ukupno ubrane članarine 15% dostavlja se Predsjedništvu SABA RH na širo račun broj: 2360000-1101546344.

Udruge ABA sa članstvom manjim od 50 članova mogu, ali ne moraju uplaćivati dio članarine Predsjedništvu SABA RH.

Članak 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, a primjenjuje se od 1. siječnja 2007. godine.

Članak 4.

Tumačenje ove odluke daje Predsjedništvo SABA RH.

PREDSJEDNIK
Krešimir Piškulić, dipl. oec.

BEZ OPROŠTAJA

Među datumima koje obilježavamo ove jeseni je i 62. obljetnica oslobodenja Dubrovnika i južno-dalmatinskog područja. S ponosom, poštovanjem i zahvalnošću sjećamo se partizanskih boraca koji su svoje živote ugradili u pobjedu nad nacifašizmom i ostvarenu slobodu. Nikada ih nećemo zaboraviti. Nećemo zaboraviti ni oprostiti zločine okupatora i njihovih slugu.

Obilježavamo i mnoge datume ponosa i tuge s početka prošlog desetljeća, onog devedesetih prošlog stoljeća. Hrvatski branitelji i narod tada su obranili slobodu na koju su napali homogenizirani novi fašisti - četnici iz susjedstva. Protiće petnaesta godina od početka listopada 1991. kada su se ti suludi zločinci obrušili na Grad i okolno područje od Konavala do Primorja. Poligon i s kojih je nastupalo зло i smrt bili su na susjedim trebinjskim i crnogorskim područjima. Uz pomoć već od raniye odnarođene bivše JNA, susjadi i dojučerašnji prijatelji slali su na Grad i okolicu kišu projektila, svakodnevno sijali strah i smrt, palili, pljačkali, punili logore užasa i, kao da je sve to normalno, slali poruke »da

♦Bez obzira na to što su nam zločini s početka prošlih devedesetih dolazili i s trebinjskih poligona i što su njima ruke krvlju uprljali i mnogi četnici iz tog susjedstva, neprihvatljivo je četnicima nazivati sve iz Trebinja. To opako etiketiranje ljudi prema području, naciji ili vjeri me podsjeća kada su jednom i mene, u jednom istočnom kraju, nazivali ustašom samo zato jer sam Hrvat

će Grad srušiti pa ga opet izgraditi još starijeg i ljepšeg« da bi »popili kafu na slobodnom Stradunu«. Malo sutra!

Svake godine s jeseni, s poštovanjem i zahvalnošću sjećamo branitelja i civila, od njih mnogih mlađih ljudi na početku života, koji su ugradili sebe u obranu slobode Grada i domovine Hrvatske. Sjećamo se i patničkog života u uvjetima brutalnog rata u okupiranom Gradu pod kišom granata, bez vode, struje i telefona. Tada smo i mi njegovi građani bili i ostali živi branik njegove i naše slobode. Te dane patnje i ponosa nikada nećemo zaboraviti. Nećemo zaboraviti zločine ali, ma što tko govorio, osobno nikad neću ni oprostiti zločine zločincima iz trebinjskocrnogorskog poligona zla.

S ovim u vezi, nedavno je puno riječi potrošeno oko ponovljenog organiziranja i onda ponovljenog otkazivanja i neodržavanja osnivačkog sastanka u Dubrovniku Vijeća nevladinih organizacija Dubrovnika i Trebinja. Ne znam kome toliko treba to vijeće ali sam za svaku suradnju, pa i nevladinih organizacija Dubrovnika i Trebinja. No prije bilo kakve suradnje i bilo kakvog sastanka u vezi s tim trebalo bi

konačno jasno čuti s trebinjske strane osudu zločina koji su se s njihovog područja tako bezdušno obrušavali na Dubrovnik i okolicu. Poslije će zasigurno sve lakše ići i bez vijeća. Zapravo, o gospodarskoj, kulturnoj, sportskoj i inoj suradnji neka brinu oni koji su za nju zainteresirani. Želi li je pošteno i iskreno ne trebaju im ni poticaji ni posrednici.

Oko ovog neodržanog sastanka vjerujem da se u ovoj zemlji ipak dobro zna tko, zašto i kako može sprječiti održavanje nekog skupa. Sve drugo spada u opasno zlostavljanje demokracije. I još nešto. Svaki zločinac ima ime i prezime pa, bez obzira na to što su nam zločini s početka prošlih devedesetih dolazili i s trebinjskih poligona zla i što su u njima ruke krvlju uprljali i mnogi četnici iz tog susjedstva, neprihvatljivo je četnicima nazivati sve iz Trebinja. To opako etiketiranje ljudi prema području, naciji ili vjeri me podsjeća kada su jednom i mene, u jednom istočnom kraju, nazivali ustašom samo zato jer sam Hrvat. Poslije se ispostavilo da su etiketari pročetnički tipovi. Stvarno, samo bolesnicima tako nešto i može past na pamet.

Marinko Vlašić

(Preneseno iz »Glasa antifašista Dubrovnika«)

Poruka

VIŠE PAŽNJE SLAVNIM BITKAMA

Na nedavnoj sjednici Predsjedništva dubrovačkih antifašista bilo je riječi i o obilježavanju velikih bitaka NOB-e, onih na Neretvi i Sutjesci, i odavanju počasti borcima poginulim u njima. Istaknuto je da je među tisućama poginulih u tim bitkama najviše bilo upravo hrvatskih boraca i to iz dalmatinskih brigada. Inače su dalmatinski partizani u tim slavnim bitkama

bili najzastupljeniji i po studio-ništvu i po herojstvu. Od Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske se zahtjeva veći angažman kako bi se ubuduće s više pažnje, pjeteta i dostojanstva pristupalo obljetnicama bitaka na Neretvi i Sutjesci, bez obzira što se ta legendarna povjesna mjesta ne nalaze na području naše nego susjedne države.

Vanja Radauš, PARTIZAN

♦Uvijek sam bila vedro i nasmijano dijete – rekla je Andelka Martić, književnica – na literarnom druženju s antifašističkim borcima i poklonicima antifašizma

Andelka Martić, književnica, autorica brojnih dječjih priča i knjiga koje su desetljećima oduševljavale generacije djece u Hrvatskoj i bivšoj Jugoslaviji od 50-ih do 90-ih godina prošlog stoljeća i koje su prevođene i na mnoge strane jezike, danas već u 82. godini života, bila je gost »svojih drugarica i drugova partizana« na književnom susretu što su ga upriličili Sekcija 6. slavonskog udarnog korpusa i Sekcija žena pri Savezu antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske. I nju su, kao i neka druga velika pera hrvatske književnosti, pokušali otjerati u zaborav, kako današnje i sutrašnje generacije djece ne bi čitale njenog »Pirga« i druge priče.

Željko i lane

Prva knjiga za djecu tiskana joj je na inicijativu Grigora Viteza, a naslov joj je *Mali konjovodac i druge priče* (1951.). Zatim ju je dječak Željko kojega je upoznala u vrijeme rata i posjetila poslije u Zagrebu, i koji se u šumi Papuka brinuo o malenom lanetu za vrijeme bombardiranja i borbi, nadahnuo da napiše roman za djecu *Pirgo* (1953.). To je djelo proslavilo Andelku Martić diljem prostora bivše Jugoslavije, a i izvan njenih granica.

ZA RADOST I OSMIJEH MLADOSTI

Prevedeno je na slovenski, makedonski, poljski, mađarski, talijanski, ruski, češki i albanski jezik, doživjelo je 37 izdanja, prodano u više od 300 tisuća primjeraka. Do 1991. godine, bilo je obavezna školska lektira, adaptirano je u filmski medij kao crtani iigrani film za školsku televiziju, školski listovi i dječji vrtići nosili su ime malenog Željkova i Andelkina laneta. Djelo je poslužilo i kao predložak za predstave u dječjim kazalištima. Mladom čitatelju iz toga će postati jasno da je generacija njihovih roditelja, a lako moguće i djeda i bake, odrasla s lanetom Pirgom.

Diana Zalar, urednica biblioteke *Krijesnica* nakladnika Golden marketing iz Zagreba koji je nedavno tiskao knjigu Andelke Martić *Tri lisice i šumski car i druge bajke, često ističe: – Za Andelku Martić ono najljepše što joj je donio Pirgo bio je »Orden osmijeha« (1973.), koji su joj udijelila djeca Poljske, a namijenjeno je ljudima osobito zasluznim za vedrije i ljepše djetinjstvo malenih.*

Orden Osmijeha

U pismu koje je primila tom prigodom, predsjednik Savjeta za dodjelu ordena, Cezary Lezynski, između ostalog kaže: »Cast mi je da vas mogu obavijestiti da ste u ime poljske djece dobili jedino priznanje u svijetu koje se dodjeljuje ljudima najzaslužnjima za radost i osmijeh mladosti – Orden osmijeha«.

O spisateljskom opusu Andelke Martić na literarnom susretu govorili su dr.

Vesna Čulinović-Konstantinović, potpredsjednica SABA RH, Antun Magić, predsjednik Sekcije 6. slavonskog udarnog korpusa i Ksenija Rožman, prof. iz dječjeg vrtića Ribnjak u Zagrebu. Uломke iz literarnog stvaralaštva Andelke Martić čitali su dramski umjetnici Nikola Otržan, Anita Matić i Slavica Jukić, pjesnik Radovan Mikić te urednik »Glasa« Eduard Vostrel. O nastanku romana *Pirgo* govorila je autorica Andelka Martić.

Andelka Martić otišla je u partizane 1942. godine. Bila je među ostalim, i ratni dopisnik 28. slavonske divizije. Vodila je i partizanske listove. Uređivala je i list *Dvadeset i prva*, kao i Grigor Vitez, a izlazio je na planini Papuk. Na prijedlog Vladimira Nazora, kao najmlađa književnica bila je pozvana da kao delegat prisustvuje 1. kongresu kulturnih radnika u Topuskom. Po završetku Drugoga svjetskog rata vratila se u Zagreb, kao novinarka u *Vjesniku, Omladinskom borcu*, časopisu za književna i kulturna pitanja *Izvor*, časopisu za djecu *Pionir*. Bila je glavni i odgovorni urednik časopisa za djecu *Radost* te nakladničke kuće *Naša djeca*.

Književni opus

Kao hrvatska književnica obišla je mnogo škola, vrtića, dječjih domova i bolnica, knjižnica i odgojnih ustanova za mladež, a posjetila je u više navrata i našu djecu u Münchenu, Budimpešti, Mohaču, Varšavi. U Pragu je zastupala Hrvatsku na Kongresu svjetskih pisaca za djecu. Nakon *Pirga* uslijedila su djela *Jezero na planini; Bjelko; Vuk na Voćinskoj cesti; U vihoru; Dječak i šuma; Kurir Dragan i njegovo konjče; Neugasivi život; Mali borac; Radovanov dar; Proljeće mama i ja; Baba Kata; Djedica pričalo i čarobni vrutak; Šašavi dan; Zarobljenik šumske kuće; Tri lisice i šumski car; Dječak div i druge bajke...* Prevela je mnoga djela sa slovenskog jezika.

Za dosljednost u antifašističkom opredjeljenju i obrani povijesnih stećevina naše NOB-e, za književni opus i humani odnos među ljudima, Krešimir Piškulić u ime Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, uručio joj je posebnu *zahvalnicu*.

Spisateljica je istaknula svoj životni moto koji je ispisala u bajci *Posljednja čarolija staroga čarobnjaka*: »...svijetu nije potreban čarobni štapić da bi se činilo dobro ili зло, a kako će ga ljudi dijeliti, tako će im i biti«.

B. M.

snimio: Z. HERCEG

Andelka Martić bila je gost suboraca i poklonika antifašizma

Godina deklariranja bez statusiranja

Dragi moji antifašistički borci i anti-fašisti, na kraju smo još jedne kalendarske godine u kojoj smo obilježili 65. obljetnicu ustanka, ali smo ušli i u drugu godišnjicu čekanja da Vlada ispunji naše zahtjeve kao i obećanja data u saborskoj Deklaraciji o antifašizmu. Još jednom se pokazalo da se Vlada puno lakše deklariira nego što statusira i vraća nepravedno oduzeta prava antifašističkih boraca.

Uostalom, ni Vladi nije lako, jer čim nešto obeća nama antifašistima, odmah prođe godina ili dvije, a proći će još. Znači da imaju opravданje. Jer vrijeme prolazi bez njihove kontrole pa im jedino ostaje predložiti promjenu, možda i u Ustavu, po kojоj bi produljili trajanje sadašnje godine na bar pet godina. To znači da bi im i mandat mogao trajati pet puta dulje, a možda bi, bar za dvadesetak godina, mogli na red doći i antifašistički borci i rješavanje njihovih prava.

Postoje još neki mudri prijedlozi. Neki drže da bi trebalo SABOR proglašiti Savezom Antifašističkih BORAČA, jer bi ta kratica upravo idealno odgovarala. U tom slučaju bi i svi saborci morali biti antifašisti i eto ti divne prilike da se ispunе zahtjevi i obećanja. Ne bi bilo protuustavnih napada na antifašiste, jedino je pitanje što bi u tom društvu radili neki zastupnici poput Ive Lončara, Ante Đapića i njima sličnih. Preko noći bi, međutim, sve bilo riješeno i vjerojatno iznad očekivanja, jer bi u tom slučaju i mirovine svih antifašističkih boraca bile minimalno osam tisuća kuna koliko su sada zagaranirane saborskim zastupnicima. Naravno da bi bilo nemoralno da mi tražimo takve privilegije, zato usput samo spominjemo nake dobromamjerne sugestije.

Najnovija je informacija da je predsjednik Vlade obećao da će primiti delegaciju SABA RH tako da je nova nada na vidikovcu. U saborskoj Deklaraciji, u točki 9, uz ostalo, pozvana su državna tijela da zakonskim sredstvima rade »na očuvanju dostojanstva i skrbi nad sudionicima antifašističke borbe«. Što se dostojanstva tiče, tu vjerojatno postoje tumačenja da im je DOSTa to što imaju, pa su prema tome DOSTojanstveni. Što se tiče skrbi, tu su stvari također jasne. Budući da skrb znači briga, može se primijetiti da se članovi državnih tijela sve više brinu i da su zabrinuti. Neki čak toliko da im se i suze često vide, kao npr. potpredsjednici

Vlade. Ali nitko ne shvaća da je to možda i zbog deklarativne brige, odnosno skrbi, za antifašističke borce.

Zato oni svoja očekivanja s optimizmom prebacuju u još jednu novu godinu svjesni da imaju vremena budući da je njihova prosječna starost tek blizu devetdeset godina.

U međuvremenu ima još zanimljivih tema od kojih je jednu, pod naslovom »Kultura laži«, pokrenuo predsjednik Hrvatskog helsinskih odbora Žarko Puhovski u »Večernjem listu« od 7. studenog ove godine. Uz ostalo, on upozorava da na »Jadrolinijinu« trajektu »Vladimir Nazor«, na mјedenoj ploči pričvršćenoj na zapovjedničkome mostu, стојi da je brod izgrađen 1986. godine u brodogradilištu Kraljevica.

Sve bi možda i »štimalo« da na istoj toj mјedenoj ploči nije jasno vidljivo kako su neke riječi struganjem odstranjene pa je izvorni oblik natpisa ostao okrnjen.

O čemu se zapravo radi? Puhovski podsjeća: »U originalnoj verziji na mјedenoj je ploči pisalo da je brod izgrađen u Titovom brodogradilištu u Kraljevici, Jugoslavija. Neko je neinteligentno-patriotskoj duši učinilo, valjda, hrvatskijim da, nakon 1991., izbriše dvije "mrske oznake", neovisno o povijesno nepromijenjivim činjenicama da je brodogradilište, u trenutku izgradnje broda, imalo baš takvo ime i da se, s oproštenjem, doista nalazilo u Jugoslaviji.«

Moglo bi se nabrojiti mnogo takvih primjera. Svima je zajedničko-gdjekada u izvedbi zbiljski tragikomično-nastojanje »popravljanja« (tj. krivotvorena) prošlosti«, zaključio je Puhovski.

Naslđali smo se ovih godina da se umjesto riječi Jugoslavija vrlo često upotrebljava naziv – bivša država. Misle da su »pravovjerniji« ako prešute »omraženi« naziv kao da bi time naštetili sadašnjoj Hrvatskoj. Znači li to onda da onijadnici koji, pak, spomenu ime bivša Jugoslavija, automatski kandidiraju za »titule« jugonostalgičara, komunjara, protivnika samostalnosti hrvatske države? A činjenica govori da Republika Hrvatska jest bila u sastavu Jugoslavije i to je dio njene povijesti bez obzira koliko se drži da je to bilo loše rješenje ili koliko netko želi na ovaj način prešućivati istinu.

Povijesni termini se stavljaju pod tepih i u nekim drugim slučajevima. Tako je dr. Branko Dubravica u svom

izlaganju na sjednici Savjeta antifašista Republike Hrvatske, govoreći o školskim udžbenicima povijesti, upozorio da su u zadnjih 15 godina riječju antifašizam gotovo potisnute riječi NOB, NOV, NOR. Time je oslobođilačka komponenta rata u Hrvatskoj zamijenjena s širom općom riječi - antifašizam. Često se, nastavlja dr. Dubravica, govori o zauzimanju Zagreba od strane partizana, tako da su u toj završnoj priči o antifašizmu u Hrvatskoj, oslobođitelji gotovo zauzimači vlastitog teritorija. Znači gotovo da su okupatori, ako se to terminološki prevede, zaključuje dr Dubravica.

Naravno da je riječ antifašizam također izvorna i ispravna, ali ona nije uvedena da bi se istjerali oni termini koji govore o narodnooslobodilačkoj borbi.

No, imamo mi terminologa koji se bave time da upravo antifašiste prevedu u okupatore, da izjednačavaju antifašizam i komunizam, da napadaju vođu antifašističkog pokreta, a sve s prozirnim ciljem da otvore prostor za dokazivanje kako su se kvislinci – ustaše ili četnici – borili na pravoj strani, a to znači – protiv komunista i nevjernika.

Slušamo tako krajem prošlog mjeseca notornog dr. Josipa Jurčevića kako na HTV-u izjavljuje da se »famozni trg u Zagrebu« i danas zove po »njavećem zločincu komunističke Jugoslavije, Hrvatske, Josipu Brozu Titu«.

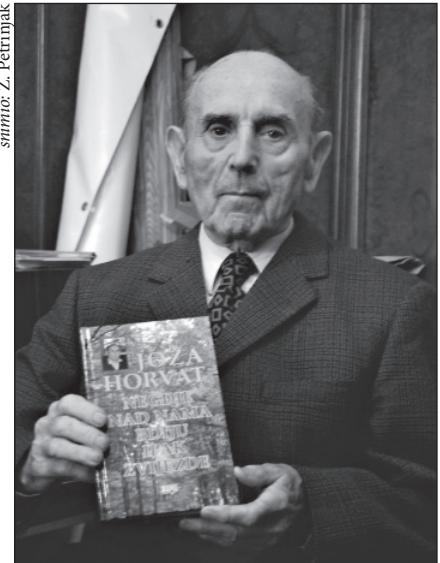
Dopunjava ga u Jutarnjoj p(r)opovijedi don Živko koji kaže: »Nakon što je 1945. došao na vlast komunizam sa svojim ateizmom, naši skojevski vršnjaci i neki nastavnici uvjerali su nas da Boga nema i da čovjek nema dušu. I eto ti sada kako ovim svojim desničarenjem, doktor i don, pokazuju da imaju dušu. To je li ona duševna, služi li se istinom ili mržnjom, izgleda nije u njihovo terminologiji bitno.«

No, na kraju, podsjećamo dr. Jurčevića na apel kojeg je, uz ostale, potpisao za Milu Budaku prije dvije godine. U tom apelu je stajalo kako je riječ o »hajci« u kojoj »na nedostojan način, osim notornih neznačilica, sudjeluju i ostrašeni njegovi mrzitelji«. E, upravo se to radi Josipu Brozu Titu, a ne ratnom zločincu i ustaškom doglavniku Mili Budaku. Samo čudi što u tome sudjeluju pojedinci s titulama doktora povijesti, kolumnista ili nekih drugih kojima je mržnja okvir, a duša i znanost izvan njega.

NOVE KNJIGE

Joža Horvat: *Negdje nad nama bdiju ipak zvijezde*

•Knjiga je svečano predstavljena u Novinarskom domu, a zatim i u prostorijama Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske u Zagrebu

Istaknuti romanopisac, pripovjedač, autor drama i filmskih scenarija, putopisac, publicist, antifašistički borac i svjetski moreplovac **Joža Horvat** svečano je 20. studenog ove godine u Novinarskom domu u Zagrebu predstavio novu knjigu novela, drama i publicističkih tekstova pod naslovom *Negdje nad nama bdiju ipak zvijezde*.

Nakladnička kuća »Neretva« počela je prošle godine, u povodu 90. obljetnice rođenja Jože Horvata, objavljivati njegova Izabrana djela koja će ukupno biti tiskana u jedanaest svezaka. Do sada je objavljeno osam: *Molitva prije plovidbe*, *Waitapu*, *Operacija »Stonoga«*, *Dupin Dirk i »Lijena kobila«*, *Besa, Sedmi be*, *Mačak pod šljemom i najnovija »Negdje nad nama bdiju ipak zvijezde«*. U pripremi su još tri sveska - romani *Svetionik*, *Ciguli Miguli i Crvena lisica*.

Na svečanom predstavljanju o knjizi su govorili u ime Hrvatskog novinarskog društva **Mario Bošnjak**, književni kritičar **Velimir Visković**, urednica knjige **Đurđa Mačković**, nakladnik **Stipan Medak**, a tekst odsutnog priredivača knjige **Strahimir Primorac** pročitao je spiker Hrvatskog radija **Dubravko Sidor**.

U knjizi je objavljeno deset Horvatovih novela od *Zapis o smrti Petra Arbutine* i *Protesne skupštine partizanskih konja do Ratnika*. U njima su prikazane piščeve osnovne teme – rat, lov, more i suvremeniji život.

Knjiga sadrži i dva dramska rada Jože Horvata – radiodramu *Vjeverica*, i filmski scenarij *Gorki okus naranče*, a od publicističkih djela *Uzbudljive dane u Prokletoj planini*, *Nad misterijem »Berge Istra« i Izazov*.

Po riječima Velimira Viskovića, ideja socijalne pravde te ljubav prema malom čovjeku otkrivaju elementarnu svijest Jože Horvata, njegovo uvjerenje u vrijednost idealja ljevice. Ta je knjiga, ističe Visković, još jedna potvrda iznimnog, izvornog, pripovjedačkog dara i goleme energije Jože Horvata.

Nema gotovo nijednog Horvatovog teksta kojemu izvorište nije u zbiljskom životu – njegovu ili pak u životu ljudi s kojima dolazi u dodir. Ponekad je u detaljima znao biti i doslovan, rečeno je na svečanoj promociji knjige. Tako je pripovijetka *Zapis o smrti Petra Arbutine* nastala prema autentičnim događajima u Narodnooslobodilačkom ratu, a glavnom liku nije promijenjeno čak ni ime.

Svoje jedine dvije zbirke kratke proze Joža Horvat objavio je u relativno kratkom razdoblju nakon završetka Drugog svjetskog rata: knjiga *Za pobjedu* izšla je 1945, a *Zapis 1951.* godine.

»Rukopis svoje prve zbirke Horvat je donio u tiskaru takoreći u partizanskom rancu, što je podatak koji umnogome može pomoći u razumijevanju i tumačenju te faze njegova književnog rada. S druge strane, gledano s vremenske udaljenosti, već se u tim djyema knjigama mogu uočiti elementi koji će postati karakteristični za Horvatovo cjelokupno stvaralaštvo: teme izvučene neposredno iz života, realistički način pripovijedanja, vremenski diskontinuitet u gradnji fabule, postupak očuđavanja bajkovitim i neuobičajenim detaljima, sklonost humoru i satiri« ocijenio je u pogоворu knjige književni kritičar Strahimir Primorac.

Savez antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske i Sekcija Desetog korpusa zagrebačkog organizirali su 13. prosinca ove godine u Zagrebu još jedno, posebno predstavljanje knjige Jože Horvata »Negdje nad nama bdiju ipak zvijezde«. Joža Horvat je bio i istaknuti antifašistički borac NOB-e, a obavljao je odgovorne dužnosti u Desetom korpusu zagrebačkom.

S.T.

Jadranske veze

Suradnja za budućnost

•Susret talijanskih i dubrovačkih antifašista

Udrugu antifašističkih boraca i antifašista Dubrovnik i Zajednicu udruga u Dubrovačko-neretvanskoj županiji ovog su ljeta posjetili prof. **Nazareno Re**, tajnik Stalnog foruma antifašista gradova i regija jadransko-jonskih obala sa sjedištem u Anconi, i **Gampaolo Lucarini**, predsjednik sekcije Nacionalnog saveza talijanskih partizana Ancone.

Dubrovački antifašistički borci i antifašisti učestvovali su prošle godine u Anconi u radu utemeljiteljske skupštine Stalnog foruma, na kojoj je za potpredsjednika izabran naš **prof. Petar Portolan**.

Od hrvatskih regija u Stalni forum su uključene županije: Istarska, Primorsko-goranska i sve četiri dalmatinske, a od gradova: Pula, Rijeka, Zadar, Šibenik, Split i Dubrovnik.

Talijanski gosti su u Dubrovniku razgovarali s predstvincima Udruge i Zajednice udruga antifašističkih boraca i antifašista: **Petrom Portolanom**, **Marinkom Vlašićem**, **Vericom Karničić**, **Stipom Antičevićem**, **Kasimom Čerimagićem**, **Pavlom Bakarićem**, **Brankom Grošetom** i **Zdravkom Gačićem**.

Uz razmjenu iskustava, u razgovoru su gosti iz Italije izrazili čuđenje i nezadovoljstvo zbog uništavanja i stanja spomen obilježja antifašističkoj i narodnooslobodilačkoj borbi na dubrovačkom području. Dali su podršku nastojanjima dubrovačkih antifašista da se ta spomenička baština obnovi i civilizirano izloži, a da se značajniji spomenici obnove i dostojno urede.

Istaknuto je da je temeljni motiv suradnje svih antifašista, pa tako i u okviru Stalnog jadransko-jonskog foruma, njegovanje sjećanja na antifašističku borbu i antifašizam kao temelje na kojima se gradi i u budućnosti će se graditi europska zajednica naroda. Taj osnovni motiv nikada neće iščeznuti i dalje će se razvijati putem najrazličitijih programa, naročito kulture, i kroz odgovarajuće programe razmijene i suradnje mladih antifašista regija i gradova jadransko-jonskih obala.

Upravo tome će biti posvećeno najviše pažnje na predstojećem kongresu antifašista Italije i skupštini Stalnog foruma antifašista regija i gradova jadransko-jonskih obala.

RIJEKA

Članovi podružnice Pećine Udruge antifašističkih boraca i antifašista Rijeke i njihovi prijatelji iz Sekcije talijanskih antifašista mjesta Ronchi i ove su godine razmjениli međusobne posjete, posvećujući ih 65. godišnjici početka borbe protiv fašizma.

Nakon što su krajem rujna s prijateljima iz Italije zajednički obišli nekoliko poznatih primorskih mjeseta i odali počast kod spomenika palim borcima u Triblju, početkom listopada Riječani su bili gosti u Ronchiju, gdje su položili vijence na spomen-kosturnicu palih talijanskih antifašista u II. svjetskom ratu. Bili su prijateljski dočekani i na proslavi prve partizanske brigade u Italiji, osnovane 1943. godine, kao i na manifestaciji kod spomenika podignutog u znak sjećanja na njihovu bitku kod Gorizie.

Udruge antifašističkih boraca iz Rijeke i Ronchija uspostavile su prijateljsku suradnju još 1988. godine, a povelja o tome obnovljena 1996. godine temelj je tradicije međusobnih susreta svake godine.

Emilija Ivošević

Riječki antifašisti položili su vijenac na spomen-kosturnicu u talijanskom mjestu Ronchi

ZADAR

Nastavljujući njegovati tradicije NOB-e, članovi Udruge ratnih i vojnih invalida Grada Zadra posjetili su spomen-kosturnicu poginulim partizanima u Karlobagu i osvježili sjećanje na žestoke borbe s neprijateljem, koje su se iznad tog primorskog mjeseta vodile u studenom 1943. godine.

U borbama su sudjelovale partizanske jedinice »Plavi Jadran« i 13. primorsko-goranska divizija, ali je ustašama pošlo za rukom zarobiti 28 naših boraca i na licu mjesta ih streljati. Njihovi posmrtni ostaci pokopani su u zajedničkoj grobnici, gdje je podignuta i spome-ploča koja je, nažalost, minirana tijekom Domovinskog rata, da bi prošle godine bila obnovljena i ponovno otkrivena u počast poginulim borcima iz Posedarja i s otoka Krka.

Članovi ove zadarske udruge do sada su već posjetili još desetak mjesta povijesno vezanih za antifašističku borbu, kao što su Petrova Gora, Jasenovac, Mrkopalj, Papinsko polje, Pazin i druga.

Mate Grubiša

ZABREŽANI

Pred 63 godine njemački fašisti su 7. listopada u Zabrežanima i okolnim selima masakrirali 62 osobe. Kao znak sjećanja na te događaje svake se godine na taj dan u organizaciji Udruge antifašističkih boraca Pazina polaže cvijeće na spomenik u Dolcu. Tu je i spomen grobniča gdje su pokopani neki od žitelja ubijenih u njemačkom masakru a uz njihova imena na spomeniku je ispisano još 12 imena osoba koje su kasnije poginule u borbi za slobodu tijekom Drugog svjetskog rata. U prisustvu antifašističkih boraca i predstavnika mjesnog odbora Zabrežani cvijeće su zajednički položili Stipe Šajina čiji je otac bio među strijeljanima i Krešimir Marečić, član Poglavarstva grada Pazina.

G.I.

KORČULA

Na spomeničkom kompleksu u Korčuli početkom listopada okupili su se bivši borce Treće prekomorske brigade koji su 1943. godine kao antifašisti pomogli Korčulanima braniti i obraniti otok od njemačkih vojnih jedinica. Uz polaganje vijenaca na spomen-ploču, zajednički su s Korčulanima evocirali uspomene na te teške dane, kada je u borbama poginulo 500 branitelja i više stotina ranjeno. U ime antifašističkih boraca Korčule o tome

Komemoracija poginulim oslobođiteljima Korčule

je govorio **Ivo Milat**, istaknuvši da su ovakva druženja dobra pouka mlađim generacijama da saznaaju svoju prošlost. Podsjetio je da su većinu od 950 na otok pristigli boraca Treće prekomorske brigade činili Slovenci, koje su iz logora u Italiji oslobodile savezničke snage, da bi zatim izabrali odlazak u partizanske jedinice.

I. M.

VRGORAC

Svečanom sjednicom Predsjedništvo Udruge antifašista grada Vrgorca obilježilo je 62. obljetnicu oslobođenja Vrgorca, 24. listopada 1944. godine. Prigodnim slovom otvorio ju je **Branko Radalj**, predsjednik, dok je **Slavoljub Maršić**, tajnik udruge, govorio o sudjelovanju Vrgorčana u slamanju otpora fašističkom okupatoru u II. svjetskom ratu.

Vrgorac je u antifašističkoj borbi svoj doprinos obilježio sa 772 poginulih i ukupno 3200 sudionika NOR-a, što je preko 30 posto ukupnog broja stanovnika. Upravo ta činjenica Vrgoru je osigurala prvo mjesto među gradovima i općinama po broju sudionika u cijeloj Hrvatskoj, a svoj kontinuitet dobila i u odazivu u Domovinskom ratu.

U znak pjeteta prema poginulima u toku NOR-a i Domovinskog rata izaslanstvo Udruge antifašista posjetilo je gradsko groblje sv. Ante i pred središnjim križem položilo vijenac, a to isto učinilo je i na spomen-kosturnici na Maskari. *M.I.*

Odavanje počasti oslobođiteljima Vrgorca

BARBIĆI

U povodu 63. obljetnice stradanja sela Barbići i Kunj u tzv. Rommelovo ofenzivi izaslanstvo općine Raša i Udruge antifašističkih boraca položile su vijence na spomenike poginulima. U Istri je tih dana poginulo 2.500 ustanika među kojima 226 Labinjana od kojih izuzetno veliki dio življa upravo ovog kraja. Kasnije je do kraja rata u raznim jedinicama poginulo oko 7 tisuća Istrana od čega 1.326 Labinjana, podsjetio je predsjednik labinskog UAB-a **Ruđero Faraguna**, a govorio je o budućnosti nekada spaljenog sela načelnik **Josip Knapić**.

S.R.

OGULIN

Gradonačelnik Ogulina **Nikola Magdić** primio je predstavnike Saveza antifašističkih boraca i antifašista Karlovačke i Primorsko-goranske županije. Predsjednik Županijske organizacije **Martin Jendrašić** i čelnika ogulinske udruge SAB-a **Paula Mišar** upoznali su gradonačelnika s njihovom željom da se iduće godine organizira proslava u Drežnici, koja je dala značajan doprinos u II. svjetskom ratu. Nakon susreta s gradonačelnikom posjetili su spomen-obilježe u Drežnici i razgovarali s predsjednicom Mjesnog odbora **Brankom Radulović**. Predstavnici SAB-a bili su i u Plaškom, prigodno obilježili 63. obljetnicu 2. zasjedanja ZAVNOH-a, položivši vijence kod biste Vladimiru Nazoru u središtu Plaškog.

V.L.

Ogulinski gradonačelnik u razgovoru s predstavnicima SAB-a

SPLIT

Hrvatska se ne može nadati članstvu u EU-u ako na snazi ostanu vandalske odluke o ukidanju imena ulica povezanih s NOB-om, oduzimanje stečenih prava partizana, krivotvorene povijesti te ako se ne obnovi tri tisuće spomenika NOB-e koji su uništeni tijekom posljednjih 16 godina - rekao je **Ante Adorić**, čelnik Udruge antifašističkih boraca i antifašista grada Splita, na Izbornoj skupštini udruge.

Na skupu je izabran 25 novih članova Predsjedništva te su podijeljena priznanja udrugama građanima zaslужnim za promicanje tekovina antifašizma. Skupštini su nazočili gosti iz HNS-a, DLS-a, SRP-a, HSU-a i SUH-a, a izostali su predstavnici gradske vlasti i ostalih političkih stranaka, uključujući i SDP.

P.D.

SINJ

U Sinju su izaslanstva Saveza antifašističkih boraca, Gradskog poglavarstva i SDP-a polaganjem vijenaca na spomen-obilježe poginulim Sinjanima i Cetinjanim u Drugome svjetskom ratu obilježili 62. obljetnicu antifašističkog oslobođenja Sinja i Cetinske krajine. Uspomene na 25.

listopada 1944. godine evocirao je **Janko Kelava**, predsjednik SAB-a Sinj. On je istaknuo da se u »jedinicama Narodno-oslobodilačkog pokreta borilo više od 14 tisuća Sinjana i Cetinjana, od kojih je poginulo njih 2400, a bilo je još 2000 civilnih žrtava fašističkog terora.«

Gradonačelnik **Nikola Tomašević** je podsjetio da se hrvatska mladost u Drugome svjetskom ratu borila za slobodu protiv fašista jednako kao što su goloruki hrvatski mladići poslije 50 godina krenuli u Domovinski rat protiv srpskih agresora.

T.P.

DUBROVNIK

Komemoracijom pred spomen-grobnjicom boraca NOR-a na Boninovu obilježena je 62. obljetnica oslobođenja Dubrovnika i južnodalmatinskog područja od fašizma u Drugom svjetskom ratu. Na skupu je govorio **Ivan Margaretić**, član Predsjedništva Udruge dubrovačkih antifašista i vijećnik Gradskog vijeća Dubrovnika. U ime Udruge antifašističkih boraca i antifašista Dubrovnik vijenac na Spomen-grobnicu boraca NOR-a potom su položili **Kate Barbarić**, **Ivica Valjalo** i **Verica Karminčić**. Završnu manifestaciju ovogodišnjih aktivnosti, u povodu obilježavanja 65. obljetnice početka antifašističke narodnooslobodilačke borbe u Hrvatskoj i 62. obljetnice oslobođenja Dubrovnika i južnodalmatinskog područja, Udruga dubrovačkih antifašista održano je u Pločama, u suradnji s antifašistima iz tog grada na ušću Neretve.

D.V.

KANFANAR

Savez antifašističkih boraca Rovinjske stine u suradnji s Općinom Kanfanar i Tvornicom duhana Rovinj organizirao je komemorativni skup na brdu Morozola između Mrgani Barata. Uz riječi **Ivana Bastijančića** prisutni su se tom prigodom prisjetili partizanske stanice broj 16, koja je djelovala na tom području. Zahvaljujući lojalnosti stanovnika okolnih sela Prikordage, Morozola je cijelo vrijeme Drugog svjetskog rata ostala neotkrivena. Odatle su u Gorski kotar kretali partizani Rovinjske i Poreštine, a tu je bila i mala bolnica u kojoj su se oporavljali ranjeni borci.

O položaju antifašističkih boraca i odnosa prema antifašizmu u Hrvatskoj govorio je **Tomislav Ravnić**, tajnik istarskog SAB-a.

Na spomen-obilježe na Morozoli cvijeće su položili zamjenik načelnika Kanfanara **Gracijano Sironić** i izaslanstvo SAB-a. Cvijeće je položeno i na spomenik postavljen na ulazu u Okrete. Na tom je

mjestu 9. listopada 1943., za vrijeme Rommelove ofenzive strijeljano 19 tamošnjih žitelja čije je jedina krivnja, kako je rekao Bastijančić, bila što su živi.

A.P.

Polaganje cvijeća na spomen-obilježe na Morozoli

PRIBLISLAVEC

Na prvom mjestu nam je oslobođanje čovjeka od materijalne bijede, stvaranje uvjeta za dostojan život pojedinca, te želimo da do izražaja napokon dođe socijalna pravda - kazao je prilikom osnivanja Društva Josip Broz Tito, ogranka Pribislavec, njegov predsjednik **Milan Palfi**. Kako je dodao, radi se o nestranačkom udruženju članova koji su privrženi antifašizmu i osjećaju potrebe za promoviranjem pouka Titova vremena. Jednostavno - dobro su došli svi štovatelji Titovog lika i djela, rečeno je na osnivanju društva.

Zamjenik predsjednika je **Miroslav Peršić**, tajničke će poslove obavljati **Predrag Vurušić**, a blagajničke **Marjan Belović**.

V.L.

Osnivačka sjednica društva

DUGI RAT

U povodu godišnjice obilježavanja oslobođenja omiškog kraja u Dugom Ratu održana je skromna svečanost, kojoj su nazočili **Marijan Jurjević**, saborski zastupnik SDP-a Hrvatske, te predstavnici Županijskog odbora te stranke kao i članovi SDP-a Dugi Rat s predsjednikom **Bernardom Petrićem** i tajnikom **Gracijonom Kalebićem**.

U centralnom parku ispred spomenika evocirane su uspomene na ljudе ovoga kraja kojima je više od života značila sloboda domovine.

G.D.

SUSRET S PROŠLOŠĆU

Članovi riječkog društva »J.B. Tito« iz podružnice »Zamet« posjetili su partizansku bolnicu »Franja« u Republici Sloveniji. Posjet je bio organiziran u sklopu proslave 65. godišnjice ustanka naših naroda protiv okupatora i domaćih izdajnika.

Bili smo oduševljeni odgovorom vodiča na naš upit: »Čemu danas služi ovaj spomenik koji zorno govori o patnjama partizana i svih onih dobrih ljudi: liječnika, bolničara, kuhara i drugih da im pomognu preživjeti i nastaviti borbu ili da što bezbolnije ispustite dušu?«

Vodič je odgovorio: »Sada redovito učenici već od prvih razreda osnovnih škola posjećuju bolnicu i budite uvjereni da nam ju nikada nitko neće uzeti.«

Svaki naš član ovjekovječio je putem kamere susret s ovim vrijednim spomenikom, svjedokom naše prošlosti.

Zadovoljni krenuli smo u Tehnički muzej Slovenije, u Bistri pri Vrhniku, gdje smo razgledali tehničke darove koje je drug Tito dobivao na dar i

Riječanka Milica Banić u partizanskoj bolnici »Franja«

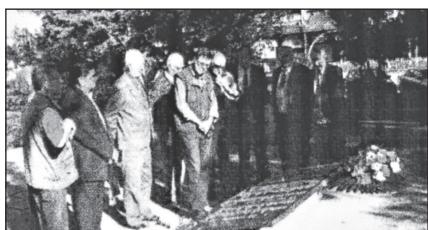
ostavio svom narodu.

Razišli smo se bogatiji za još jedan zajednički susret s našom teškom, ali slavnom prošlošću.

Emilija Ivošević, Rijeka

CRIKVENICA

Predstavnici Saveza antifašističkih boraca i antifašista Grada Crikvenice obnovili su devastiranu spomen-ploču na kosturnici s imenima 94 poginula borca NOR-a i 14 nepoznatih boraca. Spomen ploču otkrio je **Marijan Cvitković**, u nazonočnosti predstavnika SABA, Crikvenice, Rijeke i Županijske organizacije PGŽ-a te gradonačelnika **Božidara Tomašeka** i predsjednika Gradskega vijeća **Eduarda Rippla**, predstavnika SAB-a Krka i susjednih lokalnih jedinica. **Z.M.**

Obnovljena spomen-ploča poginulim borcima NOR-a u Parku palih za domovinu

VODICE

Nakon obnove prije nekoliko mjeseci, spomenik iz NOB-e kod groblja u Srimi

ponovno je izložen vandalskom napadu, jer je ovih dana osvanuo urešen kukastim križevima i ustaškim znakovljem. Spomenik je postavljen u znak sjećanja i počast 11-torici Vodičana i Biograđana, od čega čak šest žena iz Vodica, koje su 1943. godine ubili talijanski fašisti. Nakon što je početkom Domovinskog rata bio oskrnut, vodičanska Udruga antifašističkih boraca obnovila je spomen-ploču i očistila spomenik, koji su ponovo postali meta vandala, izvjestio je predsjednik udruge **Ivan Petrov**, dodajući da je udruga obnovila i oštećene spomenike na groblju u Vodicama i području Kozara. **S.D.**

LABIN

Srednjoškolci **Lari Juričić** i **Arijan Cukarić** samoinicijativno su uredili spomenik palim borcima NOB-e, u Bartićima, što je obilježeno malom svečanošću i postavljanjem vijenca. **Ruđero Faraguna**, predsjednik labinskog Udruženja antifašista naglasio je tom prilikom da inicijativa budi nadu da žrtve iz II. svjetskog rata, koje su pale u borbi prativ najvećeg zla u povijesti, neće biti zaboravljene. Osudio je nedavno oštećivanje spomenika borcima NOB-e na cesti Labin - Raša, zamolivši stanovnike Labinštine da pomognu policiji

u razjašnjavanju tog događaja.

Juričić i Cukarić javili su se prije pet mjeseci udruzi antifašista sa željom da urede spomenik, a nakon dobivanja odborenja pokosili su travu, očistili okoliš i popravili slova na ploči. Faraguna je rekao da spomenik zasluguje temeljitu obnovu, koju će Udruga naknadno dogovoriti s poglavarstvom. **G.I.**

PAZIN

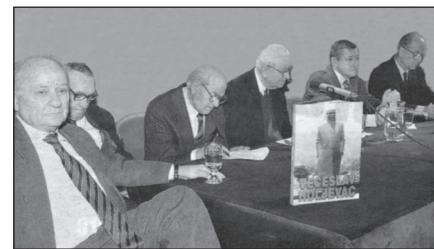
U povodu 77. godišnjice strijeljanja antifašiste i rodoljuba **Vladimira Gortana** iz Berma, članovi Udruge antifašističkih boraca Pazina održali su komemoraciju tom organizatoru ustanka u Istri, na što je podsjetio tajnik udruge **Josip Čus**. Odajući veliku zahvalnost Gortanu i svim junacima antifašističke borbe, pazinski su antifašisti zajedno s predstvincima Mjesnog odbora Berma položili vijenac na spomenik Vladimиру Gortanu. Predsjednik vijeća mjesnog odbora **Davor Pilat** iskazao ju nadu da će se iduće godine, kada se obilježava 60. godišnjica pariške mirovne konferencije, obnoviti Gortanova kuću u Bermu i urediti prigodna izložba. **G.I.**

KARLOVAC

Monografija o istaknutom antifašističkom borcu i uspješnom zagrebačkom gradonačelniku **Većeslavu Holjecu** predstavljena je u njegovom rodnom mjestu Karlovcu, u organizaciji Saveza antifašističkih boraca i antifašista Karlovačke županije i potporu Gradskog poglavarstva.

O Holjevcu i monografiji govorili su predsjednik SABA RH **Krešimir Piškulić**, urednik **Juraj Hrženjak**, povjesničar **akademik Petar Strčić** i ratni drugovi **Josip Boljkovac** i **Slavko Goldstein**, evocirajući ratni put, herojski ulazak skupine partizana u okupirani Karlovac i Holjevc veliki doprinos razvoju Zagreba.

U ime Grada Zagreba, koji je novčano pomogao izdavanju monografije, pozdravne riječi uputili su zamjenik gradonačelnika **Ivo Jelušić** i predsjednica Gradske skupštine **Tatjana Holjevac**. **Z.Z.**

S karlovačkog predstavljanja monografije o Većeslavu Holjevcu

IN MEMORIAM

ŽELJKO MARINAC 1926-2006.

Rođen u M a r i n c i m a (Buzet). Kao sedamnaestogodišnjak stupio je u Narodno-oslobodilačku vojsku Hrvatske. Borio se u više jedinica sve do oslobođenja

zemlje. Nakon završetka rata radio je u SSRN grada Rijeke, a kasnije u Buzetu u tijelima obrane. Jedno vrijeme obnašao je dužnost predsjednika Skupštine općine Buzet te zastupnika u Saboru SR Hrvatske.

Nakon umirovljenja aktivno je djelovao u društveno-političkim organizacijama i udrugama antifašističkih boraca i antifašista. Smrt ga je zatekla na dužnosti člana Predsjedništva SABA RH i potpredsjednika UABA Istarske županije. Udruga antifašista čiji je predsjednik bio, po broju članova i svojoj aktivnosti važila je za najbolje organiziranu i najaktivniju u Hrvatskoj. Za predan rad primio je brojna odličja i priznanja, među njima proglašen je i počasnim građaninom Buzeta.

JOSIP BRČIĆ 1923-2006.

Rođen u Varaždinu. Okupacija zemlje zatekla ga je u vojsci u Požege. Ubrzo se priključuje 16. omladinskoj brigadi »Joža Vlahović« s kojom prolazi trnovit borbeni i ratni put. Kao vrstan telegrafist, osposobljavao je partizanske kadrove i pripremao ih za zadatke vezane uz vojne komunikacije.

Nakon oslobođenja diplomirao je na Poljoprivrednom fakultetu 1949., a doktorirao je 1954. godine. Obnašao je dužnost prodekana i dekana Poljoprivrednog fakulteta u Zagrebu, te redovnog profesora. Autor je više udžbenika za studente, znanstvenih radova i stručnih studija. Bio je član American Society of Agricultural Engineers, predsjednik Komisije za međunarodne odnose sveučilišta, suradivao s brojnim tvornicama poljoprivrednih strojeva i opreme te poljoprivrednim kombinatima. Poslije umirovljenja aktivno je djelovao u Udrudi antifašističkih boraca i antifašista zagrebačke Trešnjevke te u društveno-političkim organizacijama.

SLAVKO VIDOVIC 1919-2006.

Rođen u Zbelavi (Varaždin). Klasičnu gimnaziju završava u baroknom gradu a Pravni fakultet u Zagrebu. Već od rane mладости uključuje se u napredni

omladinski pokret i jedinstvenu antifašističku frontu. Kao skojevac i komunist, po okupaciji zemlje pristupa Kalničkom partizanskom odredu. Kasnije djeluje kao terenac na širem području Varaždina organizirajući širenje i razvoj NOP-a.

Nakon oslobođenja, među ostalim, radio je kao predsjednik Okružnog suda u Zagrebu, javni tužilac, predsjednik Vrhovnog suda Hrvatske. Bio je savezni poslanik, član Komisije za Ustav, a po odlasku u mirovinu izabran je za predsjednika Helsinskih odbora za ljudska prava u Hrvatskoj. Aktivno je djelovao u društveno-političkim organizacijama i udrugama antifašističkih boraca i antifašista. Za zasluge u ratu i miru odlikovan je brojnim odličjima.

LJUBICA BEL 1923-2006.

Rođena u Hajtiću (Glina). Kao omladinka, početkom 1942. godine priključuje se partizanskim jedinicama. Brinula se o ranjenim borcima i ratnim stradalnicima. Preživjela je mnoge ratne strahote i sama preboljevši tifus.

Nakon oslobođenja bila je organizator i rukovodilac na brojnim saveznim, republičkim i lokalnim radnim akcijama. Radila je kao učitelj i nastavnik u osnovnoj školi, te direktor Dječjeg vrtića u Čakovcu. Bila je aktivna u društveno-političkom radu u Čakovcu i Medimurju. Jedno vrijeme bila je vijećnik u Skupštini općine Čakovec.

MARIJA MALINA 1924-2006.

Rođena u selu Žabno (Sisak). Narođenooslobodilački rat je dočekala kao učenica gimnazije. Godine 1943. priključuje se partizanskim jedinicama, najviše pod utjecajem ujaka – legendarnog Franje Ogulinca Selje. Ratni put je

bio vezan za rad u organima vlasti na novooslobođenim područjima te za rad s mladima.

Nakon oslobođenja radi kao učiteljica u Zagrebu, Bjelovaru i Sisku. Završava Pedagošku akademiju. Napreduje u struci sve do ravnateljice osnovne škole. Cijenili su je učenici i kolege kao vrsnog pedagoga. Nakon umirovljenja angažira se u radu društveno-političkih organizacija. Aktivno je djelovala u Udrizi umirovljenika i Udrizi antifašističkih boraca i antifašista Siska.

UROŠ BOGUNOVIĆ 1914-2006.

Rođen u Drvaru. Prije rata bio je metalski radnik. U NOR i član KPJ je od 1941. godine. U NOR-u je bio, između ostalog, pomoćnik političkog komesara i komandant 6. krajške brigade i zamjenik komandanta 4. i 10. divizije (krajške). Poslije oslobođenja završio je najviše vojne škole i bio komandant divizije, načelnik artiljerije armije i dr. Umirovljen je 1963. godine u činu general-majora. Odlikovan je Ordenom narodnog heroja te više ratnih i mirnodopskih odličja.

Nakon umirovljenja aktivno je djelovao u društveno-političkim i humanitarnim organizacijama. Posebno je bio angažiran u radu Udruga antifašističkih boraca i antifašista Medveščak i Novi Zagreb, Zajednici udruga antifašističkih boraca i antifašista grada Zagreba i Zagrebačke županije.

MARTIN MOJMIR 1920-2006.

Neposredno pred rat ulazi u URSOVE Sindikate, a 1940. godine postaje član MK SKOJ-a za grad Zagreb. Početkom okupacije zemlje organizator je otpora omladine, sudjeluje u akciji »Stadion«. Policija ga hapsi ali iz zatvora bježi i preko Karlovca stiže u partizanske jedinice na Kordun. Kao komesar 1. proleterskog bataljuna Hrvatske sudjeluje u borbama u Lici, Hrvatskom primorju, Gorskom kotaru i Žumberku. Bio je učesnik dvaju kongresa USAOJ-a. Pred kraj rata odlazi na izobrazbu u Sovjetski Savez.

Poslije oslobođenja ostaje u aktivnoj vojnoj službi, kasnije se demobilizira i radi u brodogradilištu Kraljevica, zatim u Šibeniku. Nakon umirovljenja vraća se u Zagreb. Bio je aktivna društveno-politički djelatnik i u radu udruga antifašističkih boraca i antifašista.

ZID BOLI NA MIROGOJU

• Spomen-park i spomenik s imenima trinaest tisuća nestalih i poginulih u Domovinskom ratu

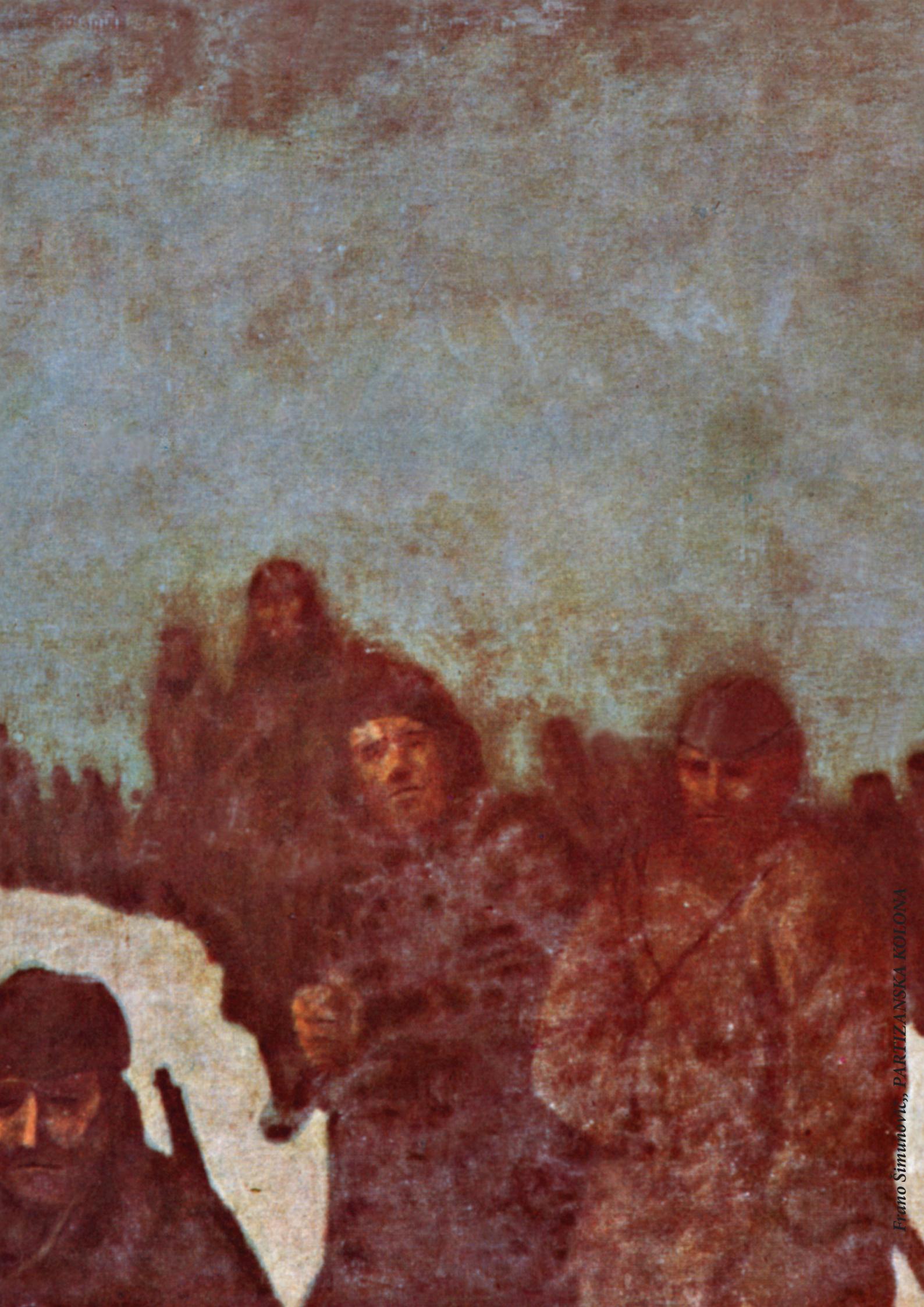
Na zagrebačkom groblju Mirogoj, nedaleko od obnovljane Grobnice narodnih heroja, sredinom listopada otvoren je spomen-park sa spomenikom Glas hrvatske žrtve - Zid bola. Na mramornim pločama spomenika, djelu akademika *Dušana Džamonje*, ispisana su imena oko trinaest tisuća nestalih i poginulih u Domovinskom ratu početkom 90-tih prošlog stoljeća.

Ceremonija otvaranja - uz rodbinu stradalnika i branitelja - okupila je cijeli državni vrh na čelu s predsjednikom Republike i premijerom, uz poruku da to »mora biti mjesto ujedinjenja, a ne novih podjela«. Tom prigodom potvrđena je i zajednička odluka Republike i Grada Zagreba o gradnji Muzeja Domovinskog rata i Spomenika hrvatskoj neovisnosti na Trgu Stjepana Radića, odnosno području Paromlina kod zagrebačkog Poglavarstva, koje je samo za gradnju i uređenje spomen-obilježja na Mirogoju osiguralo oko devet milijuna kuna.

Postavljanju spomen-parka i spomenika predhodile su priličnu burne rasprave da li uopće treba izmjestiti Zid boli nastao prije petnaestak godina na ulici ispred sjedišta tadašnjih Međunarodnih mirovnih snaga na Črnomercu, gdje je rodbina žrtava agresije na Hrvatsku spontano od cigala s ispisanim imenima svojih bližnjih sagradila improvizirani spomenik.

Usprkos protivljenju dijela rodbine i nekih udruga, spomen-obilježje ipak je, upravo na inicijativu Udruge roditelja zatočenih i nestalih na čelu s *Ivanom Pšenicom*, sada smješteno na središnjem zagrebačkom groblju.

Frano Šimunović, PARTIZANSKA KOLONA